

A MAGYAR ÍRÓK SZÖVETSÉGE 1956. DECEMBER 28-ÁN TARTOTT TAGGYŰLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVE

Erdei Sándor főtítkár beszámolója:

Tisztelt taggyűlés! Arról kell beszámolnom, hogy mit végzett az Írószövetség elnöksége az elmúlt két hónap alatt.

Ez a két hónap nagy és nehéz idő nemzetünk történetében. Beszámolómnak nem lehet célja, hogy átfogja és megmérje ezt az időt. Irodalmunk az utóbbi esztendőkből ugyan már egyre érthetőbb szóval vallotta és vallja magát a nemzet lelkiismeretének, s a magyar írók az október 23-án indult nemzeti demokratikus felkelésben együtt éreztek és együtt gondolkoztak a megmozdult néppel. Az Írószövetség elnöksége a forradalmi mozgalom minden fontos pontját nyilatkozatban fogalmazta meg, és ha mód volt rá, nyilvánosságra hozta véleményét az eseményekről és a kibontakozás útjáról. Így az elnökség tevékenységének mostani áttekintése látszólag szükségképpen léphetne fel azzal az igénnyel, hogy átfogóan, történelmileg értékelje a népmozgalmat és a felkelést.

De bármilyen égető hiányát érezzük is a forradalom komoly elemzésén alapuló értékelésnek, most az Írószövetség tevékenységéről szóló beszámolóval nem pótolhatjuk ezt a hiányt. Csak adatokat nyújthatunk a leendő értékeléshez. Hogy adataink megbízhatók, s hogy véleményünket mindig őszintén, a magyar nép és a magyar nemzet létérdekeinek szem előtt tartásával fogalmaztuk meg, ezért ugyanaz a felelősség s ugyanaz az igazságkereső szenvedély áll jót, amely az utóbbi évek legkomolyabb írói törekvéseit jellemezte.

Krónikaszerű lesz tehát ez a beszámoló. Lelkiismereti vizsgálat is lesz annyiban, hogy szemügyre vesszük a körülményeket, amelyek között egy-egy elnökségi nyilatkozat létrejött, s jelezzük mai véleményünket is régebbi állásfoglalásunkról.

Vannak hangok, amelyek vádként emlegetik, hogy a magyar írók a főtettek október 23-a szellemi előkészítésében. Ezt a "vádát" egyszerűen idézőjelbe tesszük, s ezzel elintézettnek tekintjük az ilyen állításokkal való vitát. Nincs mit szólnunk azokhoz, akik még mindig nem vették észre, hogy új irodalmunk nagy része jó szándékú, de tengernyi hazugság után akkor kezdett valóban irodalomvá válni, amikor a lelepleződött hazugságokkal szembe fordulva kezdte megérezni a magyar társadalomban ténylegesen meglévő erőket, amikor a jelszavak közül kezdte meghallani és kimondani a magyar nép igazi szavait. Sokan későn hallottuk meg és későn kezdtük kimondani, de — Déry Tibor szavaival — "ha későn is, de mindenkinél korábban kezdtük el a nyílt harcot

a zsarnokság ellen". Az előbb említett hangok nem azt kérik tőlünk számon, hogy miért későn kezdtük, hanem azért akarnak elítélni, mert egyáltalán elkezdtek. Így hát számukra nincs mondanivalónk.

Október 22-én, hétfőn, telefonon az a hír érkezett az Írószövetségbe, hogy az egyetemisták másnapra tüntetést terveznek a Petőfi- és a Bem-szobor előtt, hogy kifejezzék együttérzésüket a szocialista demokráciáért harcoló lengyel munkásokkal és diákokkal. A hír úgy szólt, hogy a tüntetést az Írószövetség kezdeményezésére hivatkozva tervezik. Mivel ilyen kezdeményezésről az Írószövetségben nem volt szó, kötelességünk volt nyilvánosan is kijelenteni, hogy az írók nem szerveznek tüntetést. Néhányan az írók közül, akik még hétfőn este kimentek az egyetemeken összegyűlt ifjakhoz, azt tapasztalták, hogy a fiatalok, függetlenül attól, hogy az írók terveznek-e felvonulást vagy sem, forrón kívánják a tüntetést. Világos lett, hogy a készülő tüntetést most már nem akadályozni kell, hanem azon munkálkodni, hogy az eredeti és nemes céljához méltó legyen.

Másnap, október 23-án délelőtt az Írószövetségből küldöttség ment a párt politikai bizottságához. De ott volt már akkor az egyetemi ifjak és a Petőfi Kör küldöttsége is. A küldöttségek nemcsak azt kérték a politikai bizottságtól, hogy engedélyezze a felvonulást a Petőfi- és a Bem-szobor elé, hanem kérték, hogy álljon a párt a tüntetés élére. A válasz mindkét kérésre tagadó volt. Amikor végre az ifjúság tömeghangulatának nyomására a politikai bizottság engedélyezte a felvonulást, nem volt abban semmi köszönet. Gerő Ernő szavaiból a küldöttség megértette, hogy a párt politikai bizottsága egyáltalán nem azon gondolkozik, miképpen álljon az ifjúság és a nép jogos követeléseit kifejező tüntetés élére. Gerőék egész máson gondolkoztak.

Amíg az írók küldöttsége a pártközpontban járt, a Szövetség elnöke kiáltványt fogalmazott. Délután két órára lett kész a kiáltvány, s a Szövetség házában összegyűlt írók csoportja elindult vele a Petőfi-szoborhoz. Ott, majd a Bem-szobornál Veres Péter olvasta fel az Írószövetség szózatát, amely estére az Irodalmi Újság különszámaként nyomtatásban is megjelent. A kiáltványt mindannyian ismerjük, itt csak a követelések jellegére utalok: nemzeti függetlenség, szocialista demokratizmus, a dolgozók ellenőrzési jogának érvényesítése, a szellem szabadságának biztosítása volt a követelések fő célja.

Mint tudjuk, az Írószövetség kiáltványában kifejezett követelések lényegükben egyeztek az egyetemi ifjúság 14 pontjával s mindazokkal a kiáltványokkal, amelyeket a tüntető tömegben itt is, ott is felolvastak. Nemzeti, demokratikus és szocialista követeléseket hirdettek ezek a kiáltványok.

A nagyszerű, fegyelmezett tüntetés két órakor kezdődött, és munkások, katonák, az egész budapesti nép csatlakozásával folyamatosan növekedett, de a hivatalos párt- és kormányvezetés részéről estig semmiféle választ nem kapott a tüntető nép.

A tömeg nagyobb része a Bem-szobornál a parlament épülete elé sereglett, s ott Nagy Imrét akarták hallani. Mindenki joggal feltételezte, hogy a párt és kormány vezetői legalábbis már tárgyalnak Nagy Imrével; a változás szükségességét, a tüntetők követeléseinek teljesítését annyira elkerülhetetlennek tartotta már mindenki, hogy Nagy Imre jelenlétét vagy a parlamentben, vagy a pártközpont házában biztosra vették, Gerőék azonban csak maguk között tárgyaltak. Ilyen helyzetben ott Nagy Imre keveset mondhatott volna a tüntető tömegnek.

Este 8 órakor elhangzott Gerő Ernő rádióbeszéde. Ez a beszéd az ifjúság és a nép nagyszerű megmozdulásának arculcsapása volt. Gerő ellenforradalminak, csőcseléknek nevezte azt a tüntető ifjúságot, amely éppen ezen a napon mutatta meg először, hogy nem méltatlan letéteményese a nemzet jövőjének.

A provokáló beszéd felingerelte a tömeget. Az ifjúság egy része már előbb a rádió épületéhez, más része a Szabad Nép székházához vonult, hogy pontokba foglalt követeléseit rádión, illetve a sajtón keresztül közölje a nyilvánossággal. A Szabad Népnél a pontok kinyomtatása ellenállás nélkül megtörtént. A Rádió kapui azonban nem nyíltak meg, ellenben az ott tartózkodó ÁVH-őrség a tömeg közé lőtt. Erre válaszul robbant ki a fegyveres felkelés.

Eközben a tüntető felvonulásban részt vett írók egy része visszatért a szövetség székházába. Az Irodalmi Újság újabb különkiadását terveztük. Közben egymás után érkeztek a hírek a Rádiónál kifejlődött fegyveres harcról és a város különböző részein tovább folyó és növekvő tüntetésről.

A rádió a Gerő-beszéd elhangzása után azt közölte, hogy október 31-re összehívják a párt Központi Vezetőségét. Az Írószövetség székházában tartózkodó írók telefonon a Központi Vezetőség azonnali összehívását sürgették. Hosszú órák teltek így a sürgetésben és várakozásban; a párt hivatalos vezetői nem tartották fontosnak a Központi Vezetőség összeülését. Végül a mindenfelől rájuk zúduló sürgetésre közölték, hogy a Központi Vezetőséget azonnalra összehívják.

Éjfél tájban háromtagú küldöttség ment az Írószövetségből az Akadémia utcai pártközpontba. A küldöttség célja az volt, hogy tájékoztassa a Központi Vezetőséget a tüntetés jellegéről, a fegyveres harc kirobbanásának okáról, és gyors intézkedést kérjen arra vonatkozóan, hogy a párt végre valóban áll-

jon a nép élére, teljesítse a jogos követeléseket, s így szüntesse meg a további nyugtalanságra szító okokat. Jogot éreztünk minderre, mert előzően valamennyien ott voltunk a tüntető tömegben, közvetlenül érzékeltük annak hangulatát, bennünk is ugyanaz a türelmetlenség növekedett a hivatalos vezetők késlekedése miatt.

Az Akadémia utcai pártház kapujában egy óra hosszat várakoztatták az Írószövetség küldöttségét. Végre éjfél után fél egy óra tájban Hegedűs András színe elé engedték. Hegedűs közölte, hogy mindent megtesznek a nyugtalanság okainak megszüntetésére, de azt is hozzátette, hogy amennyiben a magyar karhatalom ereje nem bizonyul elégnek a fegyveres felkelés letörésére, akkor szovjet erőket hívnak segítségül.

Ettől kezdve az írók legfőbb erőfeszítése arra irányult, hogy meggyőzze a pártvezetés tisztábban látó tagjait a politikában égetően sürgős változtatások halaszthatatlanságáról és arról, hogy mindez a változtatás csak a megmozdult néppel együtt, annak erejével hajtható végre. Sajnos, a pártvezetést a Rákosi-klikk emberei ilyen vonatkozásban tehetetlenné tették, s emiatt minden intézkedés, amire a pártvezetés egyáltalán képes volt, súlyos károkat okozó késéssel történt meg.

Október 24-én reggel 9 órakor közölte a Rádió, hogy a Központi Vezetőség javaslatot tett az Elnöki Tanácsnak Nagy Imre miniszterelnöki megbízatása ügyében. Ugyanakkor azonban Gerő Ernő továbbra is a Központi Vezetőség első titkára maradt. A fegyveres harc az utcán továbbterjedt, különösen a szovjet tankok megjelenésének hatására.

Aznap, 24-én reggel az Írószövetség elnökségének kommunista tagjai táviratban tiltakoznak Gerő első titkársága ellen, délben pedig az egész elnökség az alábbi felhívást fogalmazta meg: "Mi, magyar írók mélységes fájdalommal éljük át a nemzet mostani véres óráit. Leghőbb kívánságunk, hogy szűnjék meg a vérontás.

Ennek érdekében a kormánynak azt javasoljuk, hogy a karhatalom ma 14 órakor szüntesse be hadműveleteit. Lőfegyvert ez időpont után csak akkor használjon, ha támadás éri. Mondja ki a kormány mind a polgári, mind a katonai személyekre az általános és teljes amnesztiát. Az amnesztia terjedjen ki azokra, akik eddig fogságba estek vagy megadták magukat; akik a harcot abbahagyták vagy ma délután hat óráig abbahagyják.

Ugyanakkor javasoljuk a karhatalom ellen harcolóknak: nemzeti létérdekeinket tartsák szem előtt és szüntessék be a harcot, tegyék le a fegyvert. Tegyék ezzel lehetővé, hogy a szovjet fegyveres erők visszavonulhassanak ál-

lomáshelyükre és a kormány tárgyalásokat kezdessen a Szovjetunió kormányával a szovjet hadsereg hazánkból megfelelő időpontban történő kivonására.

Javasoljuk továbbá a kormánynak: adjon azonnal világos, nemzeti programot. E programban legyenek benne a következők:

Biztosítsuk a teljes nemzeti függetlenséget!

Állítsuk fel a munkás önkormányzatot az üzemekben és gyökeresen változtassuk meg bér- és normarendszerünket!

Állítsuk végre talpra a magyar mezőgazdaságot, mégpedig úgy, hogy engedjük szabadon fejlődni az egyéni parasztgazdálkodást is.

Biztosítsuk a teljes demokratizmust, a tömegek önkormányzatát és ellenőrzését az állami élet minden terén.

E program végrehajtásának politikai feltétele a magyar írók véleménye szerint: Gerő Ernő lemondása az első titkári tisztségről. Alakuljon meg a széles nemzeti összefogás kormánya, minden demokratikus erő bevonásával, Nagy Imre elvtárs vezetésével.

Végül arra szólítjuk fel az ország lakosságát: tűzze ki a gyászlobogókat a harcokban elesett honfitársaink emlékére.

Mi, magyar írók fogadjuk, hogy kötelező, nagy nemzeti hagyományainkhoz híven, állhatatosan és minden erővel továbbra is támogatjuk dolgozó népünk minden jogos követelését."

Október 25-én Gerő helyett Kádár János lett a párt első titkára, Gerő és emberei azonban továbbra is részt vettek a vezetésben, és elsősorban az ő szerepük volt az oka, hogy a vérontás tovább folyt, hogy a nép követelései nem teljesültek. A Gerőék által irányított rádió hazug híreket közölt és ellenforradalmárnak rágalmazta a népet. A segítségül hívott szovjet haderő katonáinak jó része már az első nap után látta, hogy Budapest utcáin nem ellenforradalmárok mozognak, hanem a nép harcol fegyvertelenül tüntetve vagy fegyverrel a kezében, jogos követeléseikért.

Madarász Emil: Ez nem igaz! (Nagy zaj és ellentmondások.)

Veres Péter elnök: Ezt majd elmondhatja a felszólalásában. Most csendet kérek!

Erdei Sándor: Egyre több szovjet tankot lehetett látni magyar nemzeti zászlóval.

Október 25-én a rádió olyan közlést adott, hogy a munka mindenütt kezdetét veszi. A munkahelyeikre özönlő dolgozókat azonban a karhatalom emberei visszaküldték, és ezek a tömegek Budapest belvárosában hullámzottak. Szétlőtt házak, szerteszét heverő halottak, fiúk, lányok, ápolónők, munkások holttesteinek látványa fogadta őket. Ekkor történt, hogy tüntető nemzetté

álltak össze és a parlament felé indultak. Útjukban szovjet tankokkal kerültek szembe, a szovjet katonák integetéssel és tapssal üdvözölték a békés felvonulókat. A tüntető tömeg azután a magyar zászlóval, Kossuth-címerrel díszített szovjet tankokkal együtt vonult a Parlament felé. S ott, a Parlament előtti téren történt a szörnyű vérengzés. A környező épületek tetejéről ÁVH-sok lőttek a békés tömegre.

Zelk Zoltán: Ez viszont igaz!

Veres Péter: De ne kiabáljunk! Ezen még sokat fognak majd vitatkozni, de most halljuk a beszámolót.

Trencsényi Waldapfel Imre: Ha Madarásznak nem szabad közbeszólni, akkor Zelknek sem szabad! Vagy-vagy!

Erdei Sándor: Október 25-én az Írószövetség elnöksége újabb nyilatkozatban követelte a kormány gyors intézkedéseit, közöttük most már az ÁVH feloszlását is. Ugyanezen a napon az elnökség küldöttséget is menesztett Nagy Imréhez. A küldöttség az egyetemisták küldötteivel együtt előbb Donáth Ferenc-
cel és Losonczy Gézával, majd Nagy Imrével tárgyalt. Velük egyetértésre is jutottak a legfőbb kérdésekben, közelebbről abban, hogy a felkelés és a felkelést teljes együttérzéssel kísérő népmozgalom egészében véve nemzeti, demokratikus jellegű, s a döntő szocialista vívmányok alapjairól nem tér le. Széles nemzeti egység megteremtésére van tehát lehetőség, s ennek megfelelő nemzeti kormány alakítására, és e kormány gyors cselekvésére van szükség. Nagy Imréék helyes állásfoglalását azonban a Központi Vezetőség rákosista tagjai erősen támadták s ezzel még vontatottabbá és felemásabbá tették a vezetés amúgy is veszélyesen elkésett intézkedéseit.

Vége a következő napon Nagy Imre mégis bejelentette néhány fontos követelés teljesítését: az ÁVH feloszlását és azt az elhatározást, hogy a szovjet csapatokat kivonják Budapestről.

Október 27-én az egyetem központi épületében megalakult a magyar értelmiség forradalmi bizottsága. Ebben az Írószövetség megbízottai is részt vettek. Az értelmiségi forradalmi bizottság első felhívásában ilyen megállapítások voltak: "A magyar nép hősi szabadságharca kivívta első győzelmét." "Véget ért az a korszak, amelyben büntetlenül lehetett züllesztetni és kiárusítani gazdaságunkat, természeti kincseinket. Véget ért a Rákosi-, Gerő-, Farkas-féle sztálinista politika, amely ki akarta ölni a hazafiasságot a nép és az ifjúság szívéből." A kiáltványban foglalt követelések pedig mind a független magyar nemzet szocialista és demokratikus fejlődésének biztosítását célozták.

Október 28-tól november 3-ig a már kivívott győzelmek alapján az új, demokratikus berendezkedésre való készülődés gondjai és reményei kerültek előtérbe. A monopolisztikus jellegű egypártrendszer nyilvánvalóan megbukott, s a bukás várható következménye a régebben erőszakkal elsorvasztott pártok feléledése volt. A pártok alakításának zűrzavarában most már a kapitalista restaurációs törekvések is szóhoz jutottak, a legérthetőbb szóhoz Mindszenty rádióbeszédében. A forradalmat tehát védeni kellett mind a horthysta, mind a rákosista restaurációs kísérletekkel szemben. Erre a védelemre a forradalom főerői, az ifjúság és a munkásság készen állottak. Karhatalmi vonalon szerveződni kezdett a nemzetőrség, amely a fegyveres felkeléshez kapcsolódott ellenforradalmi elemek megfékezésére lett volna hivatva. Politikai vonalon pedig a pártok újraéledésénél sokkal fontosabb és a jövő szempontjából biztatóbb jelenség az volt, hogy kezdett kialakulni a magyar munkásosztály saját érdekvédelmi szervezete, amely egyelőre a munkástanácsok létrejöttében jutott kifejezésre. Hasonló folyamat indult az ifjúság és az értelmiség körében is. A parasztság ilyen értelemben egyelőre alig mozdult, de a parasztpolitikában a terror-rendszer megszűnése és a kiszipolyozó begyűjtés eltörlése nyomán falun is megnyílt a lehetősége a paraszti érdekvédelmi szervezkedésnek. A társadalom fő erőinek ez a szerveződése, illetve szervezkedési lehetősége volt a legdöntőbb biztosíték arra nézve, hogy népünk leküzdje a mindkét oldalon támadó reakció erőit.

Az írók magatartását, véleményét ebben az időben pontosan jellemzi az Irodalmi Újság november 2-án megjelent négyoldalas száma. Mindenki ismeri a lapnak ezt a számát, a beszámolási kötelezettség azonban előírja, hogy mégis idézzem itt néhány cikk és nyilatkozat fő mondanivalóját.

Déry Tibor "Barátaim..." kezdetű levelében azt írta: "A magyar történelemnek ez a legnagyobb forradalma, egyúttal az első győztes forradalom, amióta a magyar történelmet jegyzik. Ezt nem egyes emberek, nem politikai csoportok, nem nézetek és vélemények szították és hajtották végre, hanem a népakarat." "Úvjátok meg a forradalmat — folytatja levele befejező részében. — Olyan méltósága volt eddig, amelyet csak az igazság adhat eszmének, embereknek. Egy dologra figyeljünk most: nem a bosszú órája ütött, hanem az igazságtevésé."

Németh László Emelkedő nemzet című cikkében ezeket írta: "... hogy a nemzet a gyöttrésben és megaláztatásban így összeforrt, hogy diákok, munkások, katonák minden előzetes szervezkedés nélkül, közös elszántságukkal így megszerveződhettek, a vezér nélküli felkelésnek ez a csodálatos látványa meghaladta nem reményemet, de képzeletemet." S a cikk más helyén: "Még csak any-

nyit láttam, amennyit a rádió és a vidéki események látni engedtek, s már ott állt előttem a veszély: a közeli, hogy a nemzet szent felindulásában a bosszúvágy sugalmazóira hallgatva olyasmit talál elkövetni, amit nem lehet többé jóvátenni, s a kissé távolibb, hogy mialatt a fegyvert fogott nép figyelme a szovjet csapatok kivonása felé fordul, az új pozíciók felé csörtető emberek, akik régi fényük visszatérését várják, megfelelő hadállást foglalnak el, s a forradalomból ellenforradalmat, 1956 magyar szabadságharcából holmi 1920-as kurzust csinálnak. Kinek kell ezt megakadályozni, ha nem nekünk, akik látjuk, hogy mit lehet itt elveszíteni."

Az Irodalmi Újságnak ebben a számában jelent meg az elnökség következő nyilatkozata:

"Nemzeti forradalmunk, szabadságunk és függetlenségünk kivívásának legnagyobb erénye az erkölcsi tisztaság.

A magyar írók kivették részüket a forradalom előkészítéséből. Kötelességük, hogy őrködjenek a forradalom tisztaságán is.

Követelik, hogy vonják felelősségre mindazokat, akik a nép ellen vétkeztek. Ugyanilyen határozottsággal követelik azt is, hogy a bűnösök a szabad magyar bíróság előtt feleljenek. A nép ne az utcán ítélkezzék, hanem a tárgyalóteremben!

Felszólítunk mindenkit, hogy a vétkeket bántatlanul adják át a nemzetőrség vagy a honvédség járőreinek. A személyi bosszú méltatlan hozzánk. Meggyőződésünk, hogy a magyar nép ebben is egyetért íróival.

A világ szeme rajtunk. Csodálja forradalmunk tisztaságát. Ne essék rajta folt!"

November 2-án az Írószövetség taggyűlést tartott. A taggyűlés a szeptember 17-én megválasztott elnökséget a következő hat taggal egészítette ki: Féja, Keresztury, Kodolányi, Lakatos, Rónay György, Sinka István. Az elnökség azóta így kiegészítve működött.

A taggyűlés együttesen állást foglalt az elnökség által korábban megfogalmazott követelések mellett és külön hangsúllyal emelte ki az építőmunka megindulásának fontosságát.

November 3-án, szombaton este mindannyian azzal feküdtünk le, hogy a következő héten indul a munka, indul a harc, most már nem fegyverrel, hanem az ész és a kéz munkáló erejével.

S november 4-én hajnalban ágyúdörgésre ébredtünk.

Ettől kezdve egy hétig senki nem járt bent közülünk a Szövetség házában. Golyók járták az épületet, a szomszéd ház tetejét valami akna is érte.

November 12-én, hétfőn gyűlt itt össze megint az elnökség. Ülésünkön vendégként részt vettek más művészeti szövetségek képviselői is. Közösén a következő nyilatkozatot fogalmaztuk ekkor:

"Kiáltvány. A magyar értelmiség az ország népéhez!

A magyar nép az elmúlt hetekben bennünket is magával ragadó szenvedéllyel és egységben nyilvánította ki akaratát. Amíg új, békés akaratnyilvánításra módot nem adnak neki, ehhez nekünk, íróknak, művészeknek, tudósoknak, értelmiségieknek bármit hozzáfűzni, ezen alkudozni sem szándékunk, sem jogunk.

A nemzeti szabadságharc vívmányai alapján tehát a magyarság életének jövőendő képét a következő pontokban jelöljük meg:

1. Magyarország minden idegen hatalomtól független, semleges ország legyen. Ennek feltétele: a szovjet csapatok hagyják el az országot.

2. Magyarország társadalmi és gazdasági rendszere a demokratikus eszközökkel felépített szocializmus legyen a nemzeti sajátosságok figyelembevételével, érvényben tartva az 1945-ös földreformot és a gyárak, nagyüzemek, bányák, bankok társadalmi tulajdonba vételét.

3. Magyarország vállalja az ENSZ-tagságával járó összes kötelezettségeit és él annak jogaival.

4. A magyar állam minden polgárának biztosítva legyen az emberi szabadságjogok teljessége.

5. Jelen történelmi helyzetünkben a csak pártérdekek szerint való gondolkodás nem szolgálja a szabadságharc legnagyobb kincsét, a nemzeti egységet. Az Írószövetség és az alábbi szervezetek éppen ezért a magyar munkássággal, parasztsággal és a forradalmi ifjúsággal vállalnak sorsközösséget. A közvetlen kibontakozás feladatait az ő demokratikusan megválasztott szerveikkel együttműködve kívánjuk munkálni.

6. Rendkívüli helyzetünkben különös hangsúllyal kívánjuk felemelni szavunkat minden egyéni és hatósági terror vagy önkény, továbbá a múlt diktatorikus eszközeinek visszaállítása, visszacsempészése ellen. Kívánjuk, hogy a törvényes igazság érvényesüljön. A bűncselekménnyel terhelteket a bíróság előtt, nyílt tárgyalásokon kell felelősségre vonni."

Aláírók az Írószövetségen kívül a Magyar Tudományos Akadémia, az Egyetemi Forradalmi Diákbizottság, a Magyar Zeneművészek Szövetsége, az Értelmiségi Forradalmi Bizottság, a Magyar Színészek Szövetsége, a Magyar Filmművészek Szövetsége, a Magyar Építőművészek Szövetsége, a Magyar Rádió, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége, a Magyar Távirati Iroda.

Öt nap múlva, november 17-én táviratot írtunk a Szovjet Írószövetségnek. Így szólt a távirat:

"Az igazság és az aggodalom hangján szólunk Önökhöz. A magyar nép szabadságharcot vívott a demokratikus jogokért, és azzal a céllal, hogy a szocializmust a maga nemzeti formájában építhesse tovább. Ezt a célt olyan tények veszélyeztetik, amelyekről röviden értesíteni fogjuk Önöket. Emelvezélyeztető tények közül most csupán azt az egyet akarjuk kiemelni, hogy ifjúságunk elhurcolása és szellemi életünk egyes tagjainak letartóztatása, az elhurcolt ifjak nyilvánvaló deportálása megkezdődött. Népünk feljajduló szavával kérjük, hogy győzzék meg népüket, pártjukat és kormányukat az elhurcolások és deportációk azonnali beszüntetéséről. Hiszünk abban, hogy kiáltó szavunkat megértik és rögtön cselekedni fognak."

Igen, azokban a hetekben folyt a deportálás. Az elnökség küldöttséget bízott meg azzal, hogy a deportálások megszüntetése ügyében tárgyaljon a magyar karhatalom vezetőivel és a szovjet katonai parancsnoksággal. A tárgyalás november 20-án meg is történt. Az írók küldöttsége hangsúlyozta mind a magyar, mind a szovjet vezetők előtt, hogy az eddig előfordult deportálások híre országosan rendkívüli nyugtalanságot kelt, különösen a fiatalság körében, s ez a nyugtalanság a fő oka a nyugatra való tömeges kivándorlásnak. A tárgyalásról egyébként az elnökség nyilatkozatot is adott ki, amely november 22-én a lapokban is megjelent.

Néhány idézet a nyilatkozatból: "A küldöttség nyíltan feltett kérdéseire mind a szovjet, mind a magyar hatóságok képviselői — Sepilov külügyminiszter szavaira is hivatkozva — ígéretet tettek, hogy a magyar lakosság köréből történt letartóztatások ügyében a legmehszebbmenőbb törvényességet fogják érvényre juttatni. Senkit az ország területéről el nem visznek, senkit a felkelésben való részvételért nem üldöznek. Az elfogottak ügyét a lehető legrövidebb idő alatt kivizsgálják, a közönséges büntetssel terhelteket, vagy azokat, akiket november 10-e után még fegyveres cselekedeten értek, a magyar hatóságoknak adják át, hogy a magyar törvények szerint folytassák le ügyüket, a többieket rövid úton szabadon bocsátják... A Szovjet Parancsnokság képviselői kérték az Írószövetséget, hogy minden tudomására jutó hibás vagy kétes esetet azonnal közöljön a Parancsnoksággal kivizsgálás, illetve jóvá-tétel céljából."

A nyilatkozat foglalkozik a sztrájkjog és a munka megkezdése kérdésével is. A következőket mondja: "Az Írószövetség a sztrájkot annyira a munkásság sajátos fegyverének tartja, hogy ebben a kérdésben mindenféle kezdeményező lépésre csakis a munkásságot ismeri el illetékesnek..."

Az Írószövetség a békés, munkás, szabad élet mielőbbi biztosítását kívánja, hogy zavartalanul és új eszközökkel bár, és változatlan erővel küzd-hessünk a forradalom vívmányainak megőrzéséért és továbbfejlesztéséért."

A nyilatkozat végül hitet tesz az irodalom szabadsága és feltétlen igazmondási kötelezettsége mellett.

Azokban a hetekben szerte a városban különböző röpcédulák, felhívások jelentek meg, amelyeken aláírásként az Írószövetség neve szerepelt, de amelyekhez az Írószövetségnek semmi köze nem volt. A Szövetség titkársága ebben az ügyben nyilatkozatot tett közzé, kijelentve, hogy a november 12-i és a november 21-i elnökségi nyilatkozaton kívül az Írószövetség abban az időben más közleményt nem adott ki.

Pár nappal előbb, még november 19-én szovjet újságírók tettek látogatást Szövetségünkben. Írókkal beszélgettek itt, és később erre a beszélgetésre hivatkozva A. Romanov aláírással olyan merész valótlanosságokkal teli cikk jelent meg a LityeraturnaJa Gazetában, amit az elnökség kénytelen volt egyszerűen méltatlannak ítélni arra, hogy vele vitába szálljon.

Később, más alkalommal ismét szovjet újságírók látogattak meg bennünket, de ezen a második beszélgetésen sem sikerült megértenünk egymást.

Egyébként itt kell megjegyezni, hogy az elnökség táviratot, ezenkívül több kommunista író közös aláírással ellátott levelet küldött a Szovjet Írók Szövetségének a magyarországi eseményekről való helyes tájékoztatás céljából, ezekre azonban nemhogy válasz, de még annak jelzése sem érkezett hozzánk, hogy megkapták volna.

Szövetségünk egyéb külföldi kapcsolatainak dolgában meg kell említeni, a francia írók nemzeti bizottságának táviratát, amelyet a francia bizottság, Jourdain, Aragon, Sartre, Vercors és mások aláírásával még november 6-án küldött Kádár János miniszterelnöknek. A franciák távirata így szólt:

"Alulírottak, mint az Írószövetség Nemzeti Bizottságának vezetősége bár alaposan megosztott véleménnyel a magyarországi jelenlegi események értelmezésében, összeülnek, mint hasonló esetben tenni szokták, miután a kultúra megvédéséről van szó, hogy arra kérjék Kádár miniszterelnököt, mentse meg a jövőt és biztosítsa a magyar írók és értelmiségiek életét, fizikai szabadságát és erkölcsi érdekeit, bármilyen volt is a szerepük és felfogásuk a hazafiúi kötelességről, mert bizonyos részben az emberi kultúra képviselőiről van szó. Kívánják, hogy minden értelmiségi és minden értelmiségi szervezet, kelettől nyugatig, ilyen értelemben közbenjárjon érdekükben."

Mi erről a táviratról csak november utolsó hetében értesültünk André Stiltől, aki a szovjet újságírókhoz hasonlóan szintén látogatást tett az Írószövetségben. Veres Péter aláírásával a következő táviratot küldtük válaszul:

"November 28-án André Stil úrtól értesültünk arról a táviratról, amelyet Önök november 6-án Kádár János miniszterelnökhöz intéztek a magyar írók fizi-

kai és erkölcsi biztonsága érdekében. Köszönetünket fejezzük ki ezért. Kései válaszunak az az oka, hogy nálunk a sajtó nem közölte az Önök táviratát, így mostanáig nem tudtunk róla. Reméljük, hogy az Önök baráti közbenjárása jó hatással lesz az eddig eltűnt, illetve letartóztatott magyar írók ügyére. Eltűnt, illetve letartóztatott íróink a következők: Lukács György, Újhelyi Szilárd, Erdei Ferenc, Sándor András. Baráti üdvözléssel."

December 4-én Menon és Koshla, Budapesten tartózkodó indiai nagykövetek tájékoztató beszélgetésre hívták meg a Szövetség elnökségének egy küldöttségét. Négytagú küldöttségünk el is ment az indiai követekhez s a baráti légkörű beszélgetésen az Írószövetség addigi tapasztalata és állásfoglalása értelmében tájékoztatta őket a budapesti eseményekről.

Még egy külföldi vonatkozású ügy, amelyben az elnökségnek kötelessége volt nyilatkozni: A Les Lettres Françaises-ban és az Humanitéban nyilatkozatok jelentek meg Bölöni Györgytől és Illés Bélától a magyarországi eseményekről. Ha csupán arról lett volna szó, hogy Bölöni és Illés a saját véleményüket mondják ezekben a cikkekben, akkor természetesen semmiféle elnökségi nyilatkozatra nem lett volna szükség. De az említett cikkek írói, véleményük kifejtése közben sűrűn alkalmazták a "mi, magyar írók" kifejezést, s ezzel akarva, nem akarva olyan hatást keltettek, mintha a magyar írók összessége nevében beszélnének.

Ezt a tévesztő látszatot az elnökség a következő nyilatkozatban igyekezett korrigálni:

"A Magyar Írók Szövetségének elnöksége közli, hogy Illés Béla és Bölöni György cikkei legfeljebb néhány magyar író véleményét fejezik ki, nincs joguk arra, hogy a magyar írók összessége nevében beszéljenek. Sajnáljuk, hogy a haladó francia sajtó, a tények hiányos ismeretében, olyan nyilatkozatoknak adott helyet, amelyek ellentmondanak az igazságnak s eltorzítják a tényeket."

Ezt a táviratot az említett francia lapok szerkesztőségeinek és külön Vercors-nak küldtük el. Nem tudok róla, hogy megjelent volna.

Külföldi kapcsolatainkról szólva meg kell emlékeznünk elsősorban a lengyel írók és a lengyel írószövetség magatartásáról, azon kívül a jugoszláv írók magatartásáról. Köszönetet mondunk lengyel társainknak azért az együttérzésért s ennek az együttérzésnek a kifejezéséért, amelyet az egész idő alatt tanúsítottak. (Hosszan tartó, nagy taps.) Ugyancsak köszönetet mondunk jugoszláv íróbarátainknak is. (Nagy taps.)

Visszatérve most már belső dolgainkra, még a következőkről kell beszélnem.

Az elnökség eddigi nyilatkozatai is kifejezésre juttatták, hogy a magyar írók saját gondjukként, felelősségükként ismerik a nép érdekeinek feltétlen

szolgálatát, saját problémáiknak is tekintik a nemzet sorskérdéseit. Ez azonban nem azt jelenti, hogy az Írószövetség a politizálást tekinti fő feladatának. Kifejezésre juttattuk, hogy politikai kérdésekben a munkássággal, a parasztsággal és a forradalmi ifjúsággal vállalunk sorsközösséget, semmiféle külön politikai akciót nem helyeslünk. Ezt december elején, különböző okokból, a budapesti munkástanácsokhoz és a szakszervezetekhez írt levélben kellett ismét megerősítenünk. Az ok, ami szükségessé tette ezt a levelet, részben az írókról terjesztett alaptalan híresztelésekben, részben abban volt, hogy kormányférfiak (Marosán, Dobi) különböző nyilvános beszédeikben ilyen alaptalan híresztelésekre támaszkodva nyilatkoztak a magyar írók úgynevezett ellenforradalmi magatartásáról, s arról, hogy forrófejű írók a parasztokat lázítják stb. Ilyen rágalmak ellen tiltakozva írtuk levelünket a munkásság képviselőinek. A levél másolatait Kádár Jánosnak és Münnich Ferencnek is megküldtük.

Az is szükségessé vált, hogy most már a magunk számára is, és nem csupán aktuális politikai érvénnyel, fogalmazzuk meg azokat a fő elveket, amelyeken a mai és holnapi irodalmi nemzeti egység alapszik. Ezt a feladatot akarja megoldani az elnökség Gond és Hitvallás című nyilatkozata, amelyet a mostani taggyűlésen külön napirendi pontként ismertetünk.

Szólnom kell röviden az Írószövetség letartóztatott tagjairól és Szövetségünk lapjainak sorsáról is.

Jelenleg a következő író társak vannak letartóztatva: Sándor András, Molnár Zoltán, Fekete Gyula, **Eörsi István** és Gáli József. (És Lükő Gábor.) Korábban Tamási Lajost is letartóztatták, azonban még aznap este ki is engedték, miután a vádról, amelynek alapján a letartóztatás történt, rögtön kiderült, hogy az kitalálás.

A letartóztatottak ügyében több ízben küldöttségileg jártunk közben. Arról, hogy fogvatartásukra nincs ok, mélyen meg vagyunk győződve. Ígéretet arra, hogy ügyüket gyorsan kivizsgálják, több ízben kaptunk, szabadon bocsátásuk azonban még nem történt meg. Letartóztatott író társaink emberségének, tevékenységének ismeretében teljes meggyőződéssel és erővel küzdünk tovább szabadon bocsátásukért. Amint Münnich Ferencnek írt levelünkben kifejeztük: a magyar írók helytállnak azért, amit mondanak és tesznek: ha bármely ügy azt kívánja, hogy kihallgassák őket, bármikor beidézhetők és kihallgathatók — nincs szükség rá, hogy éjjel, fegyveresek vigyék el őket.

Lapjaink ügyében pillanatnyilag az a helyzet, hogy az Írószövetség valamennyi lapját megszüntették. Ez ügyben két levelet írtunk. Az egyiket Kádár János miniszterelnöknek. Ez a levél így hangzik:

"December 19-én a Lapkiadó Vállalat vezetősége közölte a Magyar Írók Szövetsége folyóiratainak szerkesztőivel, hogy a lapokat többé nem jelenteti meg s ezért a szerkesztőknek és valamennyi szerkesztőség személyzetének hat heti határidőre felmond.

A Magyar Írók Szövetsége elnöksége reméli, hogy ez az intézkedés a kormányzat tudta nélkül, mint alsóbb hivatali szerv túlkapása jött létre. A kormánysszervektől eddig kapott ígéretet ezzel homlokegyenest ellenkeztek is. Valóban, Kállai Gyulától és Kádár Jánostól kaptunk olyan ígéretet, amellyel ez az intézkedés ellenkezett. — Az Írószövetség lapjainak ideiglenes szüneteltetését, bár nem helyeseltük, de mint átmeneti intézkedést rövid időre, tudomásul vettük.

A lapok beszüntetését és a szerkesztők és szerkesztőségi dolgozók elbocsátását azonban nem tudjuk másnak tekinteni, mint a magyar nemzeti irodalom egésze ellen intézett durva, hazafiatlan és haladásellenes támadásnak. Mivel arról az irodalomról van szó, amely évekig szinte egyedül küzdött a Rákosi-önkény ellen, a közvélemény a Lapkiadó intézkedését óhatatlanul a rákosista elemek újabb felháborító retorziójának tekinti.

Mindezek miatt az Írószövetség elnöksége határozottan tiltakozik a Lapkiadó közölte intézkedés ellen és kéri Önt, hogy ezt az intézkedést semmisítse meg."

A másik levél, amelyet ez ügyben írtunk, a közben felállított Tájékoztatási Hivatalnak szólt. Azért írtuk ehhez a hivatalos szervhez a levelet, mert a rendelet, amely e hivatalt létrehozta, közli, hogy a lapengedélyek is ehhez a hivatalhoz tartoznak.

Az ide küldött levélben megismételtük a Kádár Jánosnak írt levelet, s utána a Szövetség valamennyi lapját felsorolva kértük, hogy ezeknek a lapoknak a megjelenését a régi terjedelemben és példányszámban, valamint a régi formátumban engedélyezzék.

Ugyanakkor kértük azt is, hogy a tervezett folyóiratok, amelyekre nézve az Írószövetség már régebben engedélykérést adott be, tehát a Magyar Orfeusz és a Magyar Írás című folyóiratok is engedélyezettessenek. Sem az első, sem a második levélre nem kaptunk még választ.

Mindenesetre várjuk a feleletet és újabb levelet is írunk, küldöttséget is menesztünk, ha kell, mert elképzelhetetlennek tartjuk, hogy a magyar irodalom sajtó nélkül maradjon. Már az is képtelenség, hogy két hónapja sajtó nélkül van.

Az eddig elmondottak képet adnak arról, miben állott eddig az Írószövetség munkája, de azt is érzékeltetik, hogy miben kell állnia a közeljövőben.

Világos, hogy lapjaink visszaszerzéséért, ok nélkül letartóztatott író társaink szabadon bocsátásáért tovább kell dolgoznunk.

Emellett sok gondot okoz, és a Szövetség apparátusának sok munkát ad az írók mai anyagi helyzete. Az a helyzet, hogy lapjaink nincsenek, honorárium nincs, a kiadók is csak a legszükségesebb esetben és igen kis mértékben tudtak régebben honoráriumot fizetni, az Irodalmi Alapnak nincs pénze, s ebben a helyzetben világos, hogy legfőbb gondunk volna fórumaink, lapjaink és kiadóink munkájának elindítása.

Adig is ideiglenesen kevés pénzbeli és több élelembeli segítséget tudunk nyújtani írószövetségi tagjainknak, de olyanoknak is, akik még nem tagjai a Szövetségnek, de írók.

A pénzbeli segélyeket azoknak az íróknak az adományaiból tudta juttatni az Írószövetség, akik ezt az Írószövetség számára kölcsönadták. Élelmet pedig a parasztek áldozatkészségéből és baráti indulataiból kaptunk. Valóban megható módon érkeztek ide, a Szövetségbe faluról az élelemmel megrakott teherautók, mint a parasztek küldeményei az írók számára. A Vöröskeresztől is kaptunk segítyt, s ezeket itt, a Szövetség külön bizottsága osztotta szét.

Itt kell megemlítenem, hogy még a felkelés napjaiban, a november 3-a előtti két napon az Írószövetség a város több pontján ládákat helyezett ki gyűjtés céljából. A láda mellett egy plakát volt, amelyben felhívás állt, hogy a harcokban elesettek hozzátartozói részére ebbe a ládába tegyék adományaikat, akik adakozni akarnak. Ezekben a ládáknak 260 000 Ft-nyi összeg gyűlt össze, amit az Írószövetség először a tervezett Nemzeti Segély számára ajánlott fel. Mikor a Nemzeti Segélyt nem engedélyezték, a Szövetség úgy határozott, hogy maga az Írószövetség osztja ki ezt a pénzt az elesettek hozzátartozói között. Ezt úgy tudjuk megvalósítani, hogy a Vöröskeresztől kaptunk névsort, és a pénz valóban mind olyan kezekbe jutott és jut, amelyek számára a gyűjtés indult.

Világos, hogy elég súlyos anyagi gondjaink közben is gondolnunk kell arra, hogy a Szövetségben, az Írószövetségben is meginduljon valaha az élet. Ezért azt tervezzük, hogy január legelején hozzálátunk a szakosztályok vezetőségeinek megválasztásához, a szakosztályok programjának kialakításához és így próbáljuk lehetővé tenni, hogy a Szövetségben valamilyen élet kezdődjék. Ugyancsak hamarosan, az elnökség legközelebbi ülésén napirendre kell tűznünk a tagfelvételi ügyeknek eddig kényszerűségből halasztott rendezését.

Mindezt a munkát természetesen úgy végezzük, hogy közben legfőbb célunkért, sajtónk visszaszerzéséért dolgozunk.

A beszámoló krónika-jellegű részének végére értem. Anélkül, hogy az elmúlt hónapok eseményeinek általános értékelésére vállalkoznám, néhány tanulság levonását — befejezésül — szükségesnek tartom.

Mint a beszámolóból kiderült, kezdetben arra fordítottuk a fő erőt, hogy lehetőségeinkhez képest sürgezzük a hivatalos hatalmat a szükséges politikai változtatások gyors végrehajtására. Ma sincs rá okunk, hogy ezt a tevékenységet helytelenítsük.

Hitet tettünk a nép mellett: a munkásosztály érdekképviselői szervei mögé álltunk, sürgettük a parasztság érdekvédelmét, a fiatalok, az értelmiségiek összefogását. Ma is valljuk: a magyar társadalom valódi erőinek szervezettsége és e szervezettségre épülő politikai vezetés nélkül nincs kibontakozás. Mindenfajta ellenforradalmi kísérletet csak dolgozó társadalmunknak ez a szervezettsége győzhet le, s ennek megvalósítása sokkal fontosabb a pártoskodásnál.

Minden nyilatkozatban elhatároltuk magunkat a kapitalista restaurációtól és a rákosista restaurációtól is. Akik szemünkre vetik, hogy főleg a Rákosi-féle restaurációs kísérletek ellen harcoltunk, vegyék észre, hogy közvetlenül, a belülről fenyegető és a hatalomban lévő veszély ellen sürgetőbb volt a harc, és azt is vegyék észre, hogy a kapitalista restauráció ellen sem szavak, nagyhangú nyilatkozatok védik meg a szocialista fejlődést, hanem a tettek: s a mi teendőink között legelső volt — és ma sem szorul háttérbe — a Rákosi-rendszer okozta nagy károk helyrehozatala, a súlyosabbnál súlyosabb bűnök jóvátétele, hibák kijavítása. Csak egészséges szocialista fejlődést lehet eredményesen megvédeni a kapitalista restauráció ellen.

Az is tanulság számunkra természetesen, hogy újra meg újra meg kell vizsgálnunk tetteinket, lelkiismeretünket. Ezt tesszük is, de az elhamarkodott következtetéseket nem vagyunk hajlandók levonni, mert az ilyen következtetéseknek vagy a félelem, vagy az akarnok stréberség a szülője, s ilyen szülőktől nem akarunk gyereket.

Jól tudjuk, az eddigi események is bizonyítják, hogy a szellemi ébredésnek ez a mozgalma, amely szükségképpen az íróktól indult, minden jó szándék mellett sem tudott idejében és elég mélyen a néphez kapcsolódni. A forradalmi események világos fényt vetettek erre, s így fényt vetettek a számunkra legnagyobb, mindenekelőtt való tanulságra, arra, hogy egy lépést sem — semmiféle látszólagos szellemi érdekesség kedvéért — egy lépést se tegyünk a nép nélkül. A népnél, a dolgozó nép érdekeinél nagyobb parancsolót — vagy más parancsolót — nem ismerhetünk el. Ennek szolgálatában akarunk tovább dolgozni. (Nagy taps.)

Veres Péter elnök: Mielőtt a beszámoló feletti vitát megnyitnánk, az elnökség által elfogadott elvi határozatot az elnökség kérésére Tamási Áron olvassa fel.

Tamási Áron: Tisztelt taggyűlés! Kedves Barátaim! Mielőtt felolvasnám ezt az írást, közölni szeretném azt, hogy eszmecsere után az elnökségnek egyhangú, mondhatnám ünnepélyes állásfoglalása volt ez az elvi nyilatkozat. Egyúttal közlöm azt is, hogy ezt az elvi magatartásról szóló dokumentumot a kormányzatnak is átnyújtottuk.

Gond és hitvallás

Egy ezredév alatt sok zivatar verte nemzetünket. De a zivatarok borújában is két fény mindig hű maradt hozzá. Egyik a nemzet csillaga, mely vészek idején is áttört fényével a homályon: a másik pedig virrasztó költőink fályafénye, mely a magyarság számára ma is tanítás.

Számunkra több is annál, mert kötelező örökség.

Hűséggel szeretnők ezt az örökséget hordozni. Nehéz. De megtennünk mégis az egyetlen út, mert nincs feloldás. Itt állunk hát a számadás és a vallomás erkölcsi kényszere alatt. Itt állunk az októberi szabadságharc véres halmán, melyet egy nép reménye ostromol. Ha egy évtizedre visszatekintünk erről a halomról, szenvedőnek és várakozónak látjuk a népet. Szenvedett, mert korának eszméit, melyeket tíz év előtt reménnyel üdvözölt, idegen formában és zsarnoki módon akarták életévé tenni. A hosszú kényszer alatt kiújultak természetén a történelmi sebek, s nemzeti függetlenségét veszendőnek látta. Szenvedő és igaztalan sorsában gyógyulásra áhítva vágyakozott s nemzetévé lenni sóvárgott.

Ebben a vágyban és sóvárgásban van a forrás, mely október 23-án feltört a mélyből. Mint ennek a forrásnak neves tanúi, keserves szívvel kell megmondanunk, hogy a szovjet kormányzat történelmi tévedést követett el, amikor vérrel festette meg forrásunk vizét. Dicső költőink élő szelleme és az emberi igazság segít nekünk abban, hogy jóslatot tegyünk: eljön az idő, amikor a megtévedt hatalom bűnbánatot mond, mint ahogy az általa megdöntött hatalomnak is meg kellett bánnia ama tiprást, amelyben Petőfi elveszett. Hitünkben és népünk ismeretében mindenkit óvunk attól a téves ítélettől, hogy szovjet fegyverek nélkül a szocializmus vívmányait kiirtotta volna a forradalom. Tudjuk, hogy nem. Mert a munkásosztály, a parasztság és a java értelmiség híve volt és változatlanul híve a demokráciának és a társadalmi szocializmus vívmányainak, melyeket nem elsorvasztani akart, hanem élővé tenni inkább.

Élővé tenni, azaz a maga magyar testéhez szabni és nemzeti hagyományaink szellemével is megtölteni.

Ezt akartuk és ezt akarjuk ma is, akik a nép vágyainak ígéit hirdetjük és a jobb jövőre tesszük írói sorsunkat. Ezért szólunk külön és együtt az 1945-ös földosztás népi törvénye mellett; nemkülönben a bányák, az üzemek és a bankok ügyében, hogy azok a társadalom tulajdonában virágozzanak. De vajon terem-e elegendő módon a föld, ha a paraszt a termelés módjában kedvét nem leli? S vajon virágzik-e a közösségi vagyon, ha nem egészséges a társadalom?

Igen, nemzeti függetlenség nélkül kedvesezett a munkás és a paraszt, a kéz és az értelem, egészséges társadalom nélkül pedig nem gyarapszik a közös vagyon. Meg kell hát szereznünk és éppen a szociális haladás érdekében a nemzeti függetlenséget; s a népi önkormányzat útján meg kell teremtenünk az egészséges társadalmat.

A nemzeti függetlenség és a társadalmi rend demokratikus felépítése: ez a magyarság vágya, melyet mi is hordozunk és munkába önteni törekszünk. S miközben szívünket és írói életünk jövő napjait betölti ez a szándék, a nemzeti egység bölcsője mellől tolmácsoljuk is mindenkinek. A közös cél gondjában kezünket nyújtjuk a munkásoknak, köszöntésünket a lélekből küldjük a parasztságnak és szívből az ifjúságnak. Győzzük meg együtt a politika vezetőit, hogy a politika nem lehet öncél, hanem csak a nép üdvére eszköz; s készítjük őket arra, hogy a magyarság egységes óhaja szerint használják ezt az eszközt. Vagyis a függetlenség kivívására egyfelől, belső életünkben pedig arra, hogy a munkások és a parasztszere, a szellem és az értelmiség segítségével, felépüljön az egészséges magyar társadalom, az önkormányzat demokratikus módján. Csak így jöhet létre az erős és gazdag állam, melynek barátsága más államokkal igaz és tartós, s amely nemcsak számúzi az emberi kiszákmányolást, hanem maga sem nehezedik nyomasztó terhével a népre. A nyugalmas és dolgos társadalom, a nép jólétén örökös állam fölött emígy biztos záloga lesz a jövőnek a nemzet.

Mindezekben magyar gondjainkat röviden elmondottuk és véleményünkről hitvallást teszünk. Írói munkánk ígéi lesznek szavaink, gondunk örökös az időben, véleményünk pedig a közírás betűibe és irodalmi művekbe költözik.

Hűséget fogadunk a zászló előtt, mely jelezte nekünk, hogy a nép forradalmi egységből a nemzet újjászületett. Ebben a hűségben, hitvallásunk alapján, gondozni és védeni fogjuk a magyarság szellemét. Erkölc legyen a munkánk talpköve, műveinkben pedig találjon értelmet és formát a nép alkotó ereje, az emberiség és eszméivel a kor.

Egyedül így leszünk méltók a nagy elődökhöz, s egyedül így válhatunk későbbi nemzedékek érdemes őseivé.

Magyar Írók Szövetsége

Budapest, 1956. december 22.

Tamási Áron

(Hosszan tartó, nagy taps.)

Veres Péter elnök: Az elnökség ezt az elvi nyilatkozatot annak idején, amikor hosszasan megtárgyaltuk, nem mint konkrét tennivalók felsorolását, hanem az új helyzetben az Írószövetség erkölcsi és szellemi magatartását kívánta meghatározni. Azzal terjesztjük ezt a taggyűlés egésze elé, hogy a taggyűlés — amennyiben egyetért vele — fogadja el. De a demokratizmus pontos betartása érdekében először azt szeretnénk megkérdezni, kívánják-e, hogy azt szavazásszerűen fogadjuk el, vagy pedig egyhangú jóváhagyással. (Felkiáltások: Egyhangúan!)

Madarász Emil: Egyhangú nem lesz! (Egy hang: Szavazzunk!)

Rideg Sándor: Egyhangúlag azért sem, mert ebben olyan kitételek vannak, amelyekből az derülne ki, mintha egyes személyünkben mi valami vétséget követtünk volna el, és azt most jóvá akarjuk tenni, s a jövőben már nem vétkezünk, mert valami téves utakon jártunk volna, s azután, minthogy nem jártunk téves utakon, e fogadalmat tesszük. Senki ne tegyen helyettem nyilatkozatot, majd magam teszek nyilatkozatot.

Veres Péter: Kérem, nem adtam szót! Bocsánatot kérek, de nem lehet másképpen rendet tartani egy sok véleményű gyülekezetben. Felmerült az a gondolat, hogy bocsássuk vitára. (Úgy van!) Itt van azonban egy hosszú beszámoló, s ebben a beszámolóban az is megemlítődött, a felszólalók tehát kitérhetnek rá. (Úgy van! Úgy van!) Magának ennek az elvi nyilatkozatnak a tárgyalása azonban most félrevinné egész taggyűlésünket, pedig csak elvi és erkölcsi magatartásról szól, s nincsenek benne vitatható konkrét tételek. (Egy hang: Nincs vita!)

Én tehát úgy érzem, az lesz a helyes, ha szavazunk arról, hogy elfogadjuk-e? (Úgy van! Úgy van!) Azok tehát, akik elfogadják, nyújtsák fel a kezüket. (Megtörténik.) Köszönöm szépen. Most azok nyújtsák fel, akik nem fogadják el. (Megtörténik.) Nyilvánvaló kisebbség.

Szabó Pál: Megszámolni!

Veres Péter: Kérem, meg is számolhatjuk. Tessék. Tehát most még egyszer nyújtsák fel a kezüket azok, akik nem fogadják el. (Megtörténik. — Felkiáltások: Név szerint! Név szerint! — Egy hang: Ne töltsük az időt!)

Erdei Sándor: Nyolcan szavaztak ellene. (Egy hang: Kik tartózkodtak?)

Veres Péter: Ilyenek nincsenek. (Néhányan felnyújtják a kezüket.) Négy. Nem, öt.

Trencsényi-Waldapfel Imre: Tévedés ne legyen: én szavaztam ellene! Én nem tartózkodtam, én szót kérek.

Veres Péter: Tehát négy.

Most pedig, mielőtt a vitát megnyitnám, legyen szabad a vita egészséges, becsületes, az Írószövetséghez méltó levezetése érdekében valamit tanácsolnom, mondanom és kérnem. (Halljuk! Halljuk!)

Az első az, hogy a Magyar Írók Szövetsége harcolt ugyan a demokratizmusért, de gyakorlata ebben a kérdésben jóformán senkinek sincs, mert azelőtt meg nem lehetett. (Derűltség.) Így magam sem dicsekszem azzal, hogy mindig minuciózus pontossággal észreveszem, ha valami nem demokratikusan megy. (Derűltség.)

Tanuljuk ezt a leckét, tisztelt író társaim, tanuljuk ezt a leckét, de emlékeztetek arra, hogy már az első taggyűlésünkön felmerült az a gondolat, milyen legyen az Írószövetség jövője, hogyan helyezkedik el az új társadalomban az Írószövetség. Lakatos István adta fel ezt a kérdést, s én magam is akkor azt mondtam, hogy igenis szükséges lenne kimunkálni azt, hogy ha az Írószövetség többé nem egy párt, nem — mondjuk — az uralkodó párt, vagy akár az uralkodó pártok koalíciójának kreatúrája, hanem a magyar nemzet egész szellemi, írói és művészi erejének demokratikus kifejeződése lesz, akkor le kell szoknunk arról, hogy akár a kommunista párt volt tagjai, akár annak baloldala, akár centruma, akár jobboldala kisajátítsa az Írószövetséget és csak saját mozgalmi vitáinak fórumává tegye. (Élénk helyeslés és nagy taps.) Mert csak úgy tudjuk az Írószövetség autonómiáját relatíve, vagyis a politikai hatalom tudomásulvétele — csak mint feladatok tudomásulvétele — mellett (Derűltség.) biztosítani, ha egymás iránt a szellemi szabadság, az írói szabadság és a nemzeti szolgálat szempontjából lojálisak vagyunk. (Helyeslés és taps.) Vagyis a kisebbségnek — legyen az akármilyen kisebbség — itt meg kell adnunk a szólás és a meghallgatás jogát. (Helyeslés és taps.) Akinek akár ma, akár holnap pártpolitikai ambíciói vagy buzgalmai vannak (Derűltség.) — esetleg nekem is lehetnek —

Gereblyés László: Sőt, meggyőződése is!

Veres Péter: az menjen a politikai pártba, ahol magától értetődőleg és természetesen tudja ezt képviselni. Nem az elvi meggyőzések elhallgatásáról van szó, hanem arról, hogy nem lehet az Írószövetséget fenntartani, nem lehet az Írószövetség autonómiáját még csak ebben a minimális mértékben sem

megvalósítani — ha ez egy diktatorikus társadalomban egyáltalán lehetséges (Derültség.) —, ha nem tartjuk tiszteletben egymásnak nem itt, hanem máshol képviselt pártállását vagy meggyőződését.

Különben szét fog omlani az egész Írószövetség és miközben egyetértünk abban, hogy írók akarunk lenni és jobban, többet, szebben és igazabban akarunk dolgozni, mint eddig, magát ennek a lehetőségét, az Írószövetség erkölcsi és nemzeti becsületét, az Írószövetség lapjainak vagy általában szellemi és irodalmi munkájának a lehetőségét tesszük lehetetlenné, ha nem tudunk fegyelmetten és a szó igazi értelmében vett demokratikus formában állampolgári és írói fegyelmet gyakorolni. (Helyeslés.)

Bocsánatot kérek, hogy ezt el kellett mondanom, de ismétlem, mindnyájan most tanuljuk. (Helyeslés.) És egyúttal azt is kérem, hogy a felszólalásoknál és a vitában az esetleges túlzásokért és személyi indulatokért ne jöjünk olyan rettenetes dühbe, hogy emiatt mai taggyűlésünk lehetetlenné váljon. (Helyeslés.) Figyeljenek rám: ha én türelmet kérek és saját véleményem elmondásától a mai taggyűlésen eltekintek, mert az egy sajátlagos vélemény, kifejezetten egy olyan politikai vélemény, amellyel itt sokan nem egyeznek, biztosan egy csomó író társam ugyanígy lemond arról, hogy ma itt elmondja saját politikai és világnézeti véleményét. De hogy a dolgunkat jól végezzük, ismétlem, másokat is arra kérek, hogy komolyan, átgondoltan szóljon minden kérdéshez, hogy mindenkinek biztosítani tudjuk a szólásszabadságot és lehetőséget, hogy ne érjen minket az a vád, mint azelőtt a többséget.

Köszönöm szépen, nem akarok többet mondani. (Taps.)

Az első felszólaló Déry Tibor.

Gereblyés László: Bocsánat, csak néhány szót. Nem vitázni akarok, csak egy kérést intézek az elnökséghez: ismertesse Bölöni György táviratának szövegét, annak helyes megítélése végett. Tartozunk ezzel Bölöni György iránt, akiről meg vagyok győződve, hogy semmi olyat nem írt és nem táviratozott, ami egy magyar író becsületét érintené.

Veres Péter: Megértettük a kérdést, a főtítkárnak válaszolni fog. Most Déry Tibort illeti a szó. (Felkiáltások: És utána?) Horváth Zoltán, Madarász Emil, Gereblyés László, Waldapfel Imre.

Gereblyés László: Én már elmondtam, amit akartam.

Déry Tibor: Kedves Barátaim! Elsőnek kértem szót, mert egy adósságomat szeretném leróni, s ez az első alkalom rá. Körülbelül egy éve annak, hogy a közismert decemberi párthatározat néhány író társammal megsértett írói és emberi becsületemben. A határozat közzététele után bejelentettem az Írószövetségnek, hogy tiltakozásként addig nem tekintem magam a Szövetség tagjának, s

a munkájában addig nem veszek részt, amíg nem kapok elégtételt az elszenvetett sérelemért. Ezt az elégtételt időközben megkaptam — nem ugyan a párttól, ha szabad ezt mondanom: a nemzettől. Megkaptam az Írószövetségtől is, amikor szeptemberben, a pártból való kizárásom után távollétemben beválasztottak az elnökségbe.

Ezt a bizalmi szavazatot akarom most megköszönni, s nemcsak magát a tényt, amely elsősorban politikai gesztus volt, hanem még sokkal inkább azt az emberi bizalmat, amelyből fakadt, a rokonszenvnek és barátságnak azokat a félre nem érthető kedves jeleit, amelyekkel elhalmoztak. Újra éreztem, barátaim, hogy mit tesz a szolidaritás. Nem formáság, ha ezt most mindenekelőtt meg akarom köszönni, s megmondom, hogy jól éreztem magam a magyar írók társaságában. (Taps.)

Ami külföldi íróbarátainkat illeti, a titkári beszámoló már elmondta, hogy az elnökség, tehát én magam is, mint vélekedünk rokonszenvük különböző megnyilatkozásairól. De a beszámoló nem foglalkozhatott még a kiváló szovjet írónak, Mihail Solohovnak a napokban a Népszabadságban közölt nyilatkozatával. Az udvariasság is megköveteli, hogy mielőbb elmondjuk a véleményünket róla.

Elszomorító ez a nyilatkozat. Azzal tiszteli meg az írókat, hogy megdicséri őket a Rákosi-féle vezetés elleni küzdelemben tanúsított bátorságukért. De már ugyanabban a mondatban, csak egy vesszőnyi távolságban, meg is rója őket. Fájdalmas számomra — mondja a nyilatkozat —, hogy a magyar írók nem emelték fel szavukat a reakció előretörésével szemben. Néhány sorral odébb elmondott példázattal, nyilvánvaló célzással a magyar írók magatartására, azokról a jó szándékú, becsületes emberekről beszél, akik az orosz polgárháború idején az ellenforradalmárok közé sodródtak s akik többségükben felismerték hibáikat, s a szocializmus aktív építőivé váltak.

A magyar írók szerények, és szívesen fogadnak tanácsot is, tanítást is. Solohovtól ezelőtt volt mit tanulni, reméljük, ezután is lesz. De mit szóljunk ehhez a nyilatkozatához? Mit szóljunk ehhez a gondolatkapcsoláshoz, hogy Rákosiék ellen bátran felszólaltunk ugyan, de az ellenforradalom ellen már nem tiltakoztunk? Mi következik ebből a formulából? Ha bátrak vagyunk, s mégsem tiltakozunk a reakció ellen, annak csak egy oka lehetett: hogy rokonszenveztünk vele s támogattuk. Nincs ez kimondva, de a nyilatkozat szövegéből ez következik.

Én itt erről a helyről valamennyi magyar író nevében tiltakozom ez ellen a vajmi kevés felelősségérzetre valló ítélet ellen. (Nagy taps.) Nemcsak igazságtalannak bélyegzem meg, de ízlésemet és erkölcsi egyensúlyomat is sér-

ti, hogy egy nagyhatalom író-képviselője mondja ezt az ítéletet egy kis nemzet írói felett, éppen egy olyan történelmi pillanatban, amikor ha másért nem, okosságból és lovagiasságból is a legnagyobb tapintattal kellene bánni a nemzeti önérzettel. (Úgy van! Úgy van! Nagy taps.)

Az igazságra való törekvés, az igazság fáradhatatlan kutatása az író legnemesebb hagyománya. Kérdem Solohovtól, vajon nem gondolt-e arra, hogy más oka is lehet annak, ha a magyar írók bátorsága nem vonult hadba az ellenforradalom ellen? Talán egyszerűen az, hogy nem volt ellenforradalom. (Úgy van! Úgy van! Nagy taps.) Ellenforradalom abban az értelemben, ahogy a hivatalos politika megfogalmazta és átminősíti az október 23-án kezdődött népi forradalom jellegét. Senki nem vitatja ebben az országban, hogy volt, aki kihasználta, volt, aki visszaélt a forradalommal, s hogy külföldön is, belföldön is akadtak, akik a maguk üzleteit kötögették a népfelkelés cégére alatt. De az árnak irányát vajon a szenny szabja-e meg, amelyet magával sodor? (Nagy tetszés és taps.)

Nekünk magyar íróknak egyöntetűen az a véleményünk, hogy népünk történelmének s benne a munkásmozgalomnak legnagyobb, legtisztább és legegységesebb forradalma nyomatott el, kevés államférfiúi bölcsességgel elhamarkodottan, mielőtt magunknak módunkban lett volna kisöpörni a szemetet és rendet teremteni az országban. (Úgy van! Úgy van! Nagy taps.)

De hogy éppen a magyar íróársadalom mennyire felkészült, milyen érzékenyen felelt minden elhajlásra, arra bizonyíték a Szövetség valamennyi írásbeli, újságbeli és rádióan elhangzott hivatalos nyilatkozata, de a Szövetség minden tagjának egyéni fellépése is. Mindegyik szinte unalomig elismétli az íróknak a szocializmus mellett tett hitvallását.

Már október 23-án az ifjúsági tüntetésre küldött kiáltványunkban követeljük a 6. pontban, hogy "határozottan fel kell lépni minden ellenforradalmi szándék és kísérlet ellen", ugyancsak a lengyel írószövetségnek küldött sürgönyünkben biztosítjuk a lengyel barátainkat, hogy "elszántan ellene szegülünk mindenfajta restaurációs kísérletnek". Már október 25-én előbb röplapon, majd 26-án újságban követeljük, hogy minden üzemben válasszanak munkás-tanácsokat.

Három nappal később, október 29-én a Népszavában jelenik meg az Írószövetség, a szakszervezetek és a Forradalmi Diákbizottság közös kiáltványa, mely a rend helyreállítását követeli, és e célból fegyveres munkás-nemzetőr-ségnek felállítását. Ugyanaznap az Értelmiségi Forradalmi Bizottság felhívása keretében az Írószövetség 10 pontos követelésének 4. pontjában bejelenti,

hogy "gyárat, földet tőkéseknek, földbirtokosoknak vissza nem adunk, az üzemek igazgatását munkástanácsokra kell ruházni".

November 1-jén az Írószövetség nevében az elnökség 8 tagja a rádióban, majd másnap a lapokban nyilatkozatot tett közzé: "A nép ne az utcán ítélkezzék, hanem a tárgyalóteremben" — mondja a nyilatkozat. "Felszólítunk mindenkit, hogy a vétkeseket bántatlanul adják át a nemzetőrség vagy a honvédség járőreinek. A személyi bosszú méltatlan hozzánk. Kötelességünk, hogy őrködjünk a forradalom tisztaságán."

November 2-án az Irodalmi Újság közli egy felhívásomat, amely előzőleg a rádióban is elhangzott és amelyet most Erdei is idézett:

"Aki bűnös volt, azt bíróság elé kell állítani. De a tévedőket ne kínozzátok, mert ne feledjük el, hogy százezren tévedtek, mert megtévesztették őket... Ne folyjon több vér!"

Ugyanitt Németh László azon aggódik, vajon a nemzet szent felindulásában nem hallgat-e majd a bosszúvágy sugalmazóira, és az új pozíciók felé csörtetők nem csinálnak-e majd egy későbbi időpontban ellenforradalmat a forradalomból.

Az Új Magyarországon jelenik meg ugyancsak Németh Lászlónak az a mondata: "Nem ismerek olyan magyar író, gondolkodót, aki a szocializmusnak ellensége lett volna."

Féja Gézától pedig: "Mi nem akartuk visszaállítani az úri Magyarországot, de Rákosiék és Gerőék rémuralmát sem."

Sorolhatnám tovább a példákat, az idézeteket, felesleges. Solohov nyilván nem ismerte őket. Nem is ismerhette. De ha nem ismerte, vajon mi másnak az ismeretében mondta ki marasztaló ítéletét?

Mi, írók, nem kész politikai sémák szerint formáljuk gondolkodásunkat és világképünket. Ez nyilván szovjet íróbarátainknál sem szokás. Az igazságot kutatjuk, történelmi kérdésekben mindig a nép igazságát.

Arra kérem Solohovot, elégítse ki ezt az igazságkereső szükségletét azzal, hogy jöjjön el Magyarországra, és ismerkedjék meg személyes tapasztalatok során népünk harcával és szenvedéseivel, és azzal a szereppel is, amelyet mi, írók vállaltunk benne. Meghívásomat abban a jogos feltevésben küldöm, hogy látogatását minden magyar író nemcsak megtiszteltetésnek, de olyan lépésnek, mondhatnám első lépésnek is tekintené, amellyel a szovjet társadalom a hivatalos kapcsolatokon túl rokonszenvét is igyekeznék kifejezni népünk iránt. (Taps.)

Kedves Barátaim! A most meginduló vita előtt is erre kérek mindenkit: a történelmi igazság kutatására. Az elmúlt esztendőkből a megpróbáltatások

egyesítettek bennünket. Ma sincs okunk vigasságra. A nyomás, amely alatt állunk, szorítson bennünket nemességre és méltóságra. És ne feledjük el, hogy attól nőttünk, hogy a nemzet megnőtt bennünk. A munkásságnak, az értelmiségnek, talán még a parasztságnak is ma bennünk van a bizalma és az a megdöbentő és felemelő helyzet állt elő, hogy az ország ma tőlünk kér tanácsot, útmutatást, és bennünket tekint szellemi vezetőinek, akár akarjuk, akár nem. (Úgy van! Úgy van!) Minden kimondott és leírt szavunkat ez a felelősség ellenőrizze. Ne féljünk attól, hogy szembenézünk a tényekkel és megállapítjuk, hogy a magyar nemzet egy nagy tragikus korszakába ért, mely attól válik még komorabbá, hogy nemrég csak egy lépés választott el egy boldogabb kor ígértétől.

De a hitünket se veszítsük el, magunkban és a nemzet életében. Dolgozunk, Barátaim, folytassuk mesterségünket, ha másként nem lehet, az íróasztalfiók számára. Szenvedélyünk mellől ne maradjon el a bölcsesség, sértődöttségünket mérsékelje felelősségünk a jövőért. Dolgozzunk, Barátaim, jobban és becsületesebben, mint valaha. (Nagy taps.)

Veres Péter: A következő felszólaló Horváth Zoltán.

Horváth Zoltán: Tisztelt Taggyűlés, kedves Barátaim! Először talán hivatalos minőségben szólalnék fel. A Magyar Újságírók Szövetségének elnöksége megbízott azzal, hogy az Írószövetségtől hozzánk érkezett szíves és kartársi meghívásnak eleget téve képviseljem itt az Újságírószövetség elnökségét, és mindjárt első mondatában felszólalásomnak jelentsem ki: az Újságírószövetség teljes szolidaritását küldi a Magyar Írók Szövetségének, és némi lelkiismeretfurdalással helyteleníti azt, hogy a két szövetség között, amelyeknek olyan sok közös területük van, mindeddig intézményes együttműködés nem fejlődött ki.

Az első javaslat tehát, amelyet tenni szeretnék, az, hogy a Magyar Írók Szövetsége és a Magyar Újságírók Szövetsége elnöksége lépjenek egymással szoros és intézményes kapcsolatba, elsősorban olyan döntő kérdések közös intézésére, mint a sajtó ügye. A sajtó ügye nem választható külön, hogy ez csak az újságírók dolga, nem választható külön úgy, hogy csak a Magyar Írók Szövetségének dolga, még azokra a lapokra vonatkozóan sem, amelyek az Írószövetség kiadásában jelennek meg.

Az Újságíró Szövetség ugyanúgy magáénak tekinti az Írószövetség lapjait, mint minden magyar sajtóterméket, és itt szeretnék néhány szóval tájékoztatást adni arról, hogy ez a kérdés tudásunk és információink szerint e pillanatban hogyan áll.

Mi kb. két héttel ezelőtt egy tizenegynéhány tagú küldöttséggel meghívásra Kádár Jánoshoz mentünk. A miniszterelnök Kállai Gyula és Szirmai István jelenlétében fogadott bennünket.

A mi nevünkben Pethő Tibor beszélt, és előadásának az volt az alapja: az Újságírószövetség kéri a kormányt, ismerje el elvileg, hogy az október 23-án megjelent valamennyi magyar sajtótermék engedélyezett sajtótermék, és csak technikai kérdés, hogy fokozatosan mikor jelenhetnek meg ezek a lapok.

Meg kell mondanom, hogy erre az állásfoglalásra sem pozitív, sem negatív választ nem kaptunk; nem mondták azt, hogy nem, s azt sem mondták, hogy igen. Csak azt a választ kaptuk, hogy a sajtó ügye szélesedőben van, természetesen nem szűkülőben, ezt a helyzetet, ahogy így fennáll, nem akarják fenntartani, ez fokozatosan a rend helyreállításával párhuzamosan fog megtörténni.

Ugyanakkor előkészítették a Tájékoztatási Hivatal megszervezését, amely mellé az Újságírószövetség elnökségének javaslatára rendelték ki ezt a társadalmi munkában végzendő tanácsot. Ez egy hét tagú tanácsnak elképzelt intézmény, amelynek névsorát a minisztertanács fogja megerősíteni.

Arról van szó, hogy most 48 órán belül az Újságírószövetség erre vonatkozóan előterjesztést tegyen a sajtóhivatalnak. Ebből a szempontból is helyesnek tartanám, ha az Írószövetség és az Újságírószövetség elnöksége közt az érintkezés minél előbb felvehető lenne, mert hiszem azt, nyilván mindenki véleménye szerint helytelen lenne és nagy mulasztás, ha ez nem történné meg. A minisztertanács sajtóirodája felkérte az Újságírószövetséget arra, hogy miután az október 23-a előtt megjelent lapok egy része valószínűleg feleslegessé válik, hiszen felesleges volt már akkor is, strukturális változás szükséges az egész sajtóban, az Újságírószövetség dolgozzon ki sürgősen javaslatot arra, hogy milyen módon akarja ezt a struktúrát megváltoztatni — itt hangoztatom, elsősorban nem napilapokról, hanem folyóiratokról van szó —, tegyen erre javaslatot mind a lapok természetét és hivatását tekintve, mind a lapok kiadása tekintetében. Szombat délelőtt lesz az Újságírószövetségben erre vonatkozóan az első megbeszélés, s ez ismét egy ok, amiért sürgős lenne, hogy az Írószövetség az Újságírószövetséggel ezekben a kérdésekben felvegye az érintkezést.

Ez körülbelül az, ami a hivatalos megbízatásom volt, és talán még egy tájékoztatással tartozom, ami azt hiszem, a taggyűlést érdekli. Az Újságírószövetség választmánya öt nappal ezelőtt egy bizottságot küldött ki Molnár Miklós barátunk vezetésével, azzal a megbízással, hogy szemben a hivatalos helyekről elhangzott megállapítással, hogy írók és újságírók az október 23-át megelőző időkben helytelen magatartást tanúsítva — azt hiszem, szó sze-

rint idézem, ami elhangzott — egy frontba kerültek az ellenforradalommal akkor, amikor kivitték az utcára a maguk ideológiai harcát, mondom, az Újságírószövetség egy bizottságot küldött ki, hogy az október előtt, 1956 folyamán megjelent sajtótermékekben, folyóiratokban, napilapokban és könyvekben közölt tényekből dokumentálja a hivatalos helyek felé azt, hogy sem az írók, sem az újságírók nem kerültek egy frontba az ellenforradalommal, sőt, ha szabad talán így fogalmazni, nem előidézői voltak annak a hangulatnak, amely október 23-án robbant ki, hanem — mint ez az írástudókhoz méltó — előbb érezték meg, hogy nemzetünk és népünk mit akar, és az október 23-át megelőző időben egy már meglévő népi és nemzeti egység akarátának kifejezői voltak. Hogy azok, akikkel szemben ez a kifejezés érvényre jutott, ezt nem fogadták szívesen, magától értetődő.

Meggyőződésünk az — legyen szabad itt elsősorban a magam álláspontját elmondani —, hogy azt a vádat, hogy írók és újságírók kivitték a harcot az utcára, méltatlannak és nemtelennek tartom. Ez a harc valóban kikerült a párt keretein kívülre és bizonyos értelemben kikerült az utcára. A párton kívülre és az utcára elsősorban Rákosi és Gerő szólították ki, mert akkor, amikor Nagy Imre lojálisan felvetette azt a javaslatot, hogy folytassanak az ő ügyében pártvitát, ez olyan felzúdulást és felháborodást keltett az intéző körökben, mintha hazaárulás lett volna. Pedig nem lett volna példátlan, hogy egy kommunista párton belül elvi kérdésekben pártvitát folytatnak le. Pontosan emlékezünk arra, amikor június végén megindult a roham az írók ellen, most már felújítva, amikor Déry Tibort és Tardost kizárták a pártból. Azt hittük valamennyien, hogy július 18-a után ennek az érának vége szakadt, s az a tény, hogy Rákosit bűneihez képest elég enyhe elbírálásban részesítve, mindenesetre eltávolították az első titkárságból, megnyitotta a kapukat afelé, hogy igazságot szolgáltatassanak azoknak, akiket nemtelenül megsértettek.

Sajnos, meg kellett állapítani, hogy július 18-a lényegében személyi változásnál többet nem hozott, s hogy a két személyt ki hogyan értékeli, Rákosit ítélte-e kevésbé rossznak, vagy Gerőt ítéli kevésbé jónak, az egyéni megítélés dolga. Tény, hogy július 17-én Rákosi eltávolításával megnyílt a reménység arra, hogy azt a példátlan sorozatos galádságot, amelyet 1949 és 1956 között ebben az országban a dolgozó nép rovására, a magyar kultúra tönkretételére, a magyar nemzeti élet lehetetlenné tételére elkövettek, jóvátegyék.

És emlékezhetünk valamennyien arra, hogy Háy Gyula kiállt egy vezércikkben az Irodalmi Újságban, örömmel üdvözölte azt, ami július 18-án történt, azzal, hogy valamennyien készek vagyunk arra, hogy ebben segítsünk. Én rö-

viddel azelőtt szabadultam ki nyolcvan hónapi börtön után, s elhatároztam, hogy többet semmiben részt venni nem akarok, mert elég volt ilyen nyolcvan hónap egyszer az életben, még egyszer nem akarom megismételni. Mikor azonban Rákosit eltávolították, úgy éreztem, nem lehet kimaradni, részt kell venni mindenkinek abban, hogy kényszerítsük a pártvezetőséget arra, hogy azt, amit július 18-án ígért, be is tartsa.

Meg kell állapítanom — lehet, hogy ez önkritika is —, nem tudtuk kényszeríteni rá, hogy betartsa. Egyetlen ügyet el nem intézett, egyetlen kérdést nem tisztázott. Hivatkozom arra, amit Erdei a beszámolójában mondott, s talán valamivel ki is egészítem.

Október 23-án délután 6 órakor a Szakszervezeti Tanács házában megjelent Kádár János és Marosán, informálni a szakszervezeteket s ezen keresztül a Népszavát is, hogy a kormánynak és a politikai bizottságnak mi az álláspontja a helyzetről, s elmondták, hogy egy beszéd fog elhangzani a rádióban, amely bejelenti, hogy október 31-re összehívták a Központi Vezetőség ülését. Nem drámai színészség, ha ezt mondom: összetett kézzel könyörögtünk Kádárnak, álljon a párt élére, ne Gerő beszéljen, más beszéljen, és ne frázisokat mondjon, hanem konkrét reformokat, így meg lehet állítani a vérontást, útját lehet állani annak, hogy fegyveres összeütközésre kerüljön sor, ha a párt az utolsó pillanatban megérti azt, ami történt.

Ennek illusztrálására még valamit el kell mondanom. Ezen a legutolsó beszélgetésen Kádárral, a miniszterelnök azt a kijelentést tette — itt vannak olyanok, akik jelen voltak és tanúsíthatják —: ha a pártnak július után lett volna elég bátorsága felismerni a helyzetet, ha összehívta volna a párt kongresszusát szeptember végére vagy október elejére, ha akár október közepén előállott volna azzal a programmal, amely a kormány nevében 4-én meghirdetett 15 pontjának alapja volt, akkor az október 23-i eseményekre nem került volna sor. (Úgy van! Úgy van!)

Meg kell mondanom, hogy itt egy olyan mély ellentmondás derül ki, amelyet nem tudok megoldani. (Egy hang: Más sem!) Ha a valóság az, hogy október 23-án az első perctől kezdve ellenforradalom volt — ahogy ezt hivatalosan állítják, és ahogy ezt a Magyar Szocialista Munkáspárt határozata is nyomatékkal aláhúzza —, ha itt hosszú időre visszamenőleg nyugati kapitalista és imperialista erők megszervezte központ irányította a mozgalmat október 23-tól kezdve, akkor hogyan képzelhető el ugyanebből a szájból, hogy október 15-én ilyen vagy olyan rendszabályokkal vagy határozatokkal az egész szervezkedésnek elejét lehetett volna venni?

Én egy pillanatig nem kételkedem benne — és senki sem kételkedhetik benne —, hogy Magyarországon voltak, vannak és lesznek masszív vagy kevésbé masszív ellenforradalmi erők. Senki sem kételkedhetik benne, hogy a nyugati és nyugatos tőkésék — mondjuk így — természetesen érdekeltek ebben, próbálják segíteni és támogatni olyan eszközzel, mint amilyen eszközök éppen rendelkezésükre állnak, vagy amilyeneket meg tudnak teremteni. De határozottan azt hiszem, hogy minden nyugati és nyugatos segítségnél sokkal jobban segítette az ellenforradalmárokat Magyarországon az, amit Rákosi és Gerő az országban csinált. (Úgy van! Úgy van!)

Meggyőződésem, hogy az ellenforradalom ellen a legkeményebben és a legkíméletlenebbül harcolni kell. Erre a harcra szükség van. De legyen szabad a múlt tapasztalatai alapján rámutatnom arra, hogy az ellenforradalom ellen börtön, internálás, adminisztratív rendszabály nem a leghatékonyabb eszköz. A hatékony eszköz az ellenforradalom ellen az, ha azokat a demokratikus követeléseket, amelyeket az egész nemzet a magáévá tesz, amelyek jogosak és igazságosak, elvonjuk az ellenforradalom fegyvertárából. Miért hagyjuk meg az ellenforradalomnak, hogy a mai napig hirdesse azt, hogy hol van az amnesztia, amelyet meghirdettek? Százával járnak itt az országban a börtönből kiszabadult emberek mind a mai napig teljes jogbizonytalanságban, mert nem jelent meg a megígért amnesztia-rendelet, amely őket mentesíti. (Úgy van! Úgy van!) Százával járnak emberek, akik október 23. és november 4. között a maguk meggyőződése szerint ilyen vagy olyan magatartást tanúsítottak, és nem tudják, melyik pillanatban kerülnek bele egy hálóba, mert az amnesztia-rendelet, amelyet megígérték, nem jelent meg. És az indoklás erre az, hogy nincs itt az ideje az amnesztiának, amely e pillanatban a kormány gyöngeségének jele lenne.

Tisztelt Taggyűlés! Az a meggyőződésem, hogy az amnesztia-rendelet megjelenése nem a kormány gyöngeségének a jele lenne, hanem egy emberi és erkölcsi elkötelezettség, amelyet teljesíteni kell. Bárki akárhogy ítéli meg október 23-át és az azt követő napokat, azt mindenesetre objektíven meg lehet állapítani, vitatható az, hogy október 23-án mi történt. Ha pedig vitatható, akkor az egyik álláspontot képviselő felet állandó rettegésben és félelemben tartja, hogy melyik pillanatban csapnak le rá olyan erők, amelyek ellen védekezni természetesen nem tud.

Nagy figyelemmel hallgattam Erdei beszámolóját, amelyet — meg kell mondanom — tiszteletreméltónak, objektívnek és tárgyilagosnak tartok, s amely — azt hiszem — helyesen tükrözte vissza azt, ami történt.

Még egyetlen kérdésre szeretnék rámutatni, amely Erdei beszámolójából kimaradt, és amely bizonyos értelemben döntő fordulatot jelentett az esemé-

nyekben. Ez a november 1-jei Köztársaság téri támadás a volt nagybudapesti területi bizottság pártháza ellen. Én nem tudom, mennyien figyeltek fel rá és mennyien nem.

Aznap Budapesten csend volt. Délután kezdődött az ágyúzás a Köztársaság téren. Én a Népszava szerkesztőségéből hallottam.

Madarász Emil: A tűzszünet után!

Horváth Zoltán: A tűzszünet után. Két órával azt megelőzően a Magyar Rádió egy felszólítást olvasott be, hogy a nemzetőrség számára a kommunisták jelentkezzenek, fegyvert kaphatnak a Köztársaság téren. (Úgy van! Úgy van!) Egy órával ezt követően robbant ki a Köztársaság téri konfliktus.

Meg kell mondanom, ha van provokáció a világon, akkor november 1-jén délután egy órakor ezt a felhívást beolvastam a rádióban biztosan provokáció volt. Ehhez nem fér kétség. (Úgy van! Úgy van!)

De tulajdonképpen ezzel kapcsolatos az, amit mondani szeretnék, és amit rendkívül lényegesnek tartok. Ezen a Köztársaság téri csatán — ha csatának lehet nevezni — sok ember esett áldozatul. Köztük áldozatul esett olyan tisztességes és valamennyiünk által — azt hiszem — nagyrabecsült ember, mint Mező Imre, és valószínűleg még többen, hozzá hasonlók, akiknek nem tudom a nevét, és áldozatul esett egy csomó ÁVH-s. Talán nem kell kifejeznem, hogy milyen mélyen ítélem el és utasítom vissza a lincselésnek mindenfajta formáját, és milyen mértékben tagadom meg a lincselést. Az a helyes, amit itt az Írószövetség mondott: mindenkit a maga bírósága elé! De — engedelmet kérek — ez az Államvédelmi Hatóság hosszú éveken keresztül egy nemzetnek a becsületét és önbecsületét köpte szembe. Ha ezzel a hatósággal szemben felvetődött egy felháborodás és egy népi harag, ezt el kell ítélni, ez ellen lehet harcolni, de ez nem jogosít fel arra, hogy tisztességes kommunistákat, amilyen Mező Imre volt, egy kalap alá vonják az ÁVH-sokkal. (Úgy van! Úgy van!) Az ÁVH és Mező Imre nem azonos. (Úgy van! Úgy van!)

Sem a kormány, sem a párt nem találta meg eddig az alkalmat és a hangot arra, hogy kifejezésre juttassa: minden lincselés elítélése mellett a Köztársaság téren történeteknek nemcsak becsületes kommunista áldozatai voltak.

Az, hogy valaki ÁVH-s volt, nem feltétlenül zárja ki azt, hogy becsületes ember, de mégis abból kell kiindulni, hogy a valószínűség mellett szól, hogy nem becsületes ember. (Egy hang: Sőt, gyilkos!) Akik ennek az ÁVH-nak a kezén keresztülmentek — ahogy én keresztülmentem rajta —, azok tudják, hogy nemcsak a tiszték voltak abban komiszak, voltak abban olyan ÁVH-sok is, akik a szemem láttára például tüdővészeseket 20 fokos hidegben fél órán keresztül sétáltattak, tisztán perverzitásból.

Zelk Zoltán (Trencsényi-Waldapfel Imre felé): Ezek ellen fellépni ellenforradalom, professzor úr?

Horváth Zoltán: Tehát egyszerűen egy nevezőre hozni becsületes kommunistákat és ÁVH-sokat — azt hiszem — ezeknek a kommunistáknak emléke iránti mérenyület, s ezt a különbséget csakugyan feltétlenül meg kellene tenni.

Hollós Korvin Lajos: Mező harcolt Rákosiék ellen!

Horváth Zoltán: Ha a különbséget megteszik, akkor mindjárt ki fog derülni, hogy az ellenforradalmi meghatározás október 23-ra és az azt követő napokra mennyire helytálló és mennyire nem helytálló.

Hogy mennyire jutottunk most, ennek illusztrálására még egy példát szeretnék felhozni a magunk területéről, és nem is tartom fel tovább a vitát.

Van egy sajtótermék Magyarországon — nem szükséges, hogy megnevezem —, amelynek kb. 25-30 munkatársa van. E 25-30 munkatárs közül eddig kettő nem vállalkozott arra, hogy a cikkeket a saját nevével írja alá. Hamis és idegen nevekkal írják alá a cikkeket, s a minap felszólítottak valakit, hogy vállaljon a lapnál egy rovatvezetést, és amikor az illető azt mondta: "Meg fogom gondolni", azt felelték: "Na, nem szükséges, hogy a magad nevére szerepelj, sőt, a fizetésedet is más névre fogjuk folyósítani." (Gúnyos derűtség, mozgás.) Meg kell mondanom, tisztelt Taggyűlés, azért tartom ezt jelentősnek...

Madarász Emil: Ez az újságírósztrájk folytatása más eszközökkel.

Horváth Zoltán: Lehet, hogy újságírósztrájk folytatása, kedves Madarász, de én azt hiszem, hogy ez egy olyanfajta erkölcstelenségnek a kifejezése, amely tökéletesen elviselhetetlen, és nem lehet olyan értelmiségi összejövetel, amelyen egy ilyen aljasság ellen nem tiltakozik az ember. (Nagy taps.) Különösen akkor, ha megtörténik az, ami 3 nappal ezelőtt megtörtént, amikor egy cikket, amely véletlenül Aczél Tamásról szólt, aláírtak egy olyan névvel, amelynek viselője egy ma is aktívan dolgozó magyar újságíró, de akinek semmi köze nincs ahhoz a cikkhez. Balogh János nevét írták alá, aki a Rádió hírosztályán dolgozik. Az ő nevét írták alá az Aczél Tamás ellen megjelent cikkhez. (Mozgás.)

Háy Gyula: Sajtópert!

Horváth Zoltán: Az Újságírószövetség ebben az ügyben természetesen megindította a fegyelmi eljárást.

Veres Péter: Engedelmet kérek, ez inkább az újságírók dolga.

Horváth Zoltán: Én csak azért említettem meg, mert jellemző erre a sajtóállapotra, mely azt hiszem, közvetlenül is érinti az írókat és az írók ügyét.

Befejezésül még egyszer kérem: létesítsünk szerves együttműködést az Újságírószövetség és az Írószövetség közt. Ahogy mi kiállunk azért, hogy a letartóztatott írókat bocsássák szabadon, kérjük az Írószövetséget is, foglaljon állást a letartóztatott újságírók és a még letartóztatásban élő újságírók, Gimes és Obersovszky szabadon bocsátásáért.

Folytassunk közös harcot azért, hogy félelem nélkül, becsületesen lehessen kifejezésre juttatni azt, ami hitünk és meggyőződésünk szerint a magyar nép akarata és a magyar szocializmus építése. (Nagy taps.)

Veres Péter: Madarász Emil következik.

Madarász Emil: Tisztelt taggyűlés! Megkövetem a taggyűlést kétszeri közbeszólásom miatt, de a régi gyakorlat az volt, s erre nézve volt határozata is egy közgyűlésnek, hogy lehet közbeszólni, mi csak a kórusok és dalárdák ellen tiltakozunk, amelyeket közbeszólásnak neveztek meg. Ennek a tévedésnek estem áldozatul ma, amikor elkövettem egy-két szavas közbeszólást, s ezért megkövetem a taggyűlést. Viszont meg fogom engedni Önöknek, hogy egy-két szavas közbeszólásokkal szintén zavarjanak engem. (Mozgás. Közbeszólás: Meg fognak zavarni biztosan!)

Veres Péter: Én viszont arra kérem a taggyűlést, hogy ne zavarják a szónokot. (Derűltség.)

Madarász Emil: Én a főtitkári referátumot, úgyszintén a határozati javaslatot nem fogadom el. Nem fogadom el azért, mert alapvető kérdésekben szemben állok a határozati javaslattal is. Két alapvető kérdés az, amely megakadályoz engem abban, hogy elfogadjam. Az egyik az — erről egyébként Horváth elvtárs igen részletesen beszélt, de sajnos nem tudott engem meggyőzni, s mások sem tudtak meggyőzni —, hogy állandóan forradalomnak neveztük a referátumban azt, ami ellenforradalom volt. (Zaj és ellentmondások.) Kérem, most hagyjanak beszélni.

Hogy ez a népmozgalom felkelés, forradalom vagy ellenforradalom volt-e, egyelőre nehéz megállapítani. Azt hiszem, a történetírásnak nagy munkájába fog kerülni, hogy megállapítsa, mik történtek Esztergom és Budapest között, micsoda erők játszottak ott közre, micsoda külső erők játszottak közre ebben a mozgalomban. Én nem vállalkozom ilyen dolgok elemzésére, csak meggyőződésemet mondom ki. Ez a mozgalom ellenforradalom volt, a diákság felvonulásában voltak hazafias elemek és hazafias tényezők, amelyeket négy órával a felvonulás után már az alaposan megszervezett katonai összeesküvés kizsákmányolt. (Zaj és ellentmondások.)

A másik kérdés, amiben én alapvetően nem értek egyet sem a határozati javaslattal, sem Erdei Sándor referátumával, az, hogy egyik sem tett hitet a

forradalmi munkás- és parasztkormány felé. (Derűltség és zaj.) Lehet, tisztelt taggyűlés, hogy én bizonyos sorokat nem hallottam meg, de hogy itt őszinte, nyílt hitvallás lett volna a forradalmi munkás- és parasztkormány felé, azt nem hallottam.

Veres Péter: Nem volt, de nem is kell, mert ez az Írószövetség taggyűlése, és nem pártgyűlés. (Úgy van! Úgy van!)

Madarász Emil: Igen sokat beszéltünk Nagy Imréről, aki egy kormány feje volt, igen sokat beszéltünk Kádárról is, aki állandóan mint kormányfő tárgyalt velünk. Egyetlenegy esetben sem tettünk hitet a Kádár-kormány mellett. (Zaj.) Ezt én demonstrációnak tartom, éppen ezért anélkül, hogy tovább fejteném ki a kérdést, elvetem mind a referátumot, mind a határozati javaslatot.

A másik dolog Déry Tibor felszólalásával kapcsolatban Solohov levelét illeti. Én azt hiszem, hogy kifogásom első pontja, vagyis a forradalom és az ellenforradalom problémájában elfoglalt álláspontom egyszersmind válasz is Solohov levelére. Solohov éppen azt kifogásolta, hogy a magyar írók nem vették észre, hogy itt ellenforradalmi mozgalom van. (Derűltség és zaj. — Felkiáltások: Solohov távol van! Nem láthat tisztán!)

Eltársak! Tisztelt taggyűlés! A Szabad Európa sincs nálunk, és mégis sok mindent észrevett. Ne nagyon hivatkozzunk a távolságra! (Folytonos zaj.)

Veres Péter: Tessék folytatni!

Madarász Emil: Miután teljes lehetőséget adtam a taggyűlésnek arra, hogy közbeszólásaival engem zavarjon, be is fejezem felszólalásomat, fenntartva, hogy sem a beszámolót, sem a határozati javaslatot elejétől végéig nem fogdom el. (Zaj.)

Veres Péter: Trencsényi-Waldapfel Imrét illeti a szó.

Trencsényi-Waldapfel Imre: Hozzászólásom kereteit az Írószövetség elnököknek, Veres Péter igen tisztelt barátomnak három megjegyzése szabja meg. Az egyik az, hogy legyen rövid. A másik az, hogy tartózkodjam attól, hogy részleteiben politikai és világnézeti hitvallásunkat fejtsük ki itt. A harmadik pedig az a kijelentése, hogy a demokratizmus terén bizonyos mértékig mindnyájan a tanulás óráit, perceit vagy éveit éljük, de mindenesetre tanulnunk kell ezen a téren. Veres Péter, akit azóta tisztellek és becsülök, amióta találkoztam vele egy elmaradt Cobden-szövetségi vita alkalmával, nem fogja rossz néven venni, ha ilyen irányban egy tanácsot adok. Ez nem valami formális, demokratizmust illető tanács, hanem véleményem szerint a nagy fontosságú napirendi pontokat tárgyaló taggyűléseken feltétlenül kötelező magatartásra vonatkozik.

Biztos vagyok benne, hogy Veres Péter igen tisztelt barátom nem kívánta tudatosan megsérteni ebben az esetben sem azt a demokratizmust, amelynek ő

is, velem együtt feltétlen híve. De mégis megtörtént az, hogy egy nagyfontosságú dokumentumot szavazásra bocsátott anélkül, hogy ezt a szavazást megelőzte volna egy olyan vita, amelyben a dokumentum ellen szavazóknak módjuk lett volna megmondani, hogy miért szavaznak ellene. (Nagy zaj.)

Zelk Zoltán: Ha meggyőz, visszavonjuk a szavazatunkat!

Trencsényi-Waldapfel Imre: Nem egészen ez a helyzet, de erről is elmondom a véleményemet. A dokumentum szavazásra bocsátása közben annyit észrevettem, hogy Rideg barátom próbálta elmondani véleményét erről a dokumentumról, én is feltartottam a kezemet olyannyira, hogy félreértés is támadt belőle, hogy azért teszem fel a kezemet, mert azok közé tartozom, akik nem foglaltak állást a dokumentummal kapcsolatban. Nem, kérem. Én a dokumentummal kapcsolatban határozottan állást foglaltam, de jobban szerettem volna, ha módom van ezt meg is indokolni. Nem tudom, Rideg Sándor barátom egyetértett-e velem és kb. hasonló dolgokat akart-e mondani vagy sem, de mindenesetre kerestük a módját annak, hogy a taggyűlés előtt elmondjuk, mivel értünk benne egyet, mivel nem. És fontosnak tartom egy ilyen vitában pontosan megmondani (Halljuk! Halljuk!), hogy mivel ért egyet az ember, még abban az esetben is, ha az egészséget kénytelen visszautasítani, mert nagyon fontos pontok, vonatkozások vannak benne, amelyekkel nem tud egyetérteni. (Halljuk!)

Ha kifejezetten felszólítanak erre — bár nem volt szándékom most utólag elmondani a véleményemet —, mert én tartom magamra nézve kötelezőnek egy demokratikusan vezetett taggyűlésnek azt a mozzanatát is, hogy szavazásra bocsátás és a többsége határozat létrejövetele után már nem vitázunk, ennek eldöntését rábízom a taggyűlésre, én szívesen beszélek róla.

Zelk Zoltán: Halljuk, ha meggyőz, visszavonjuk a szavazást.

Trencsényi-Waldapfel Imre: Mi az, amivel egyetértetek? (Egy hang: Mivel nem ért egyet?) Azt talán már én szabom meg, hogy előbb mondjam, amivel egyetértetek, és azután, amivel nem értek egyet.

Veres Péter: Figyelmet kérek.

Trencsényi-Waldapfel Imre: Mi az, amivel egyetértetek? Mélységesen egyetértek azzal az erkölcsi felelősségtudattal, amely nagyon meggyőző, és nagyon szép mondatokban jutott kifejezésre. Mélységesen egyetértetek a magyar költő és író hivatástudatának a kifejezésével. Egyetértetek a magyar költészet haladó és — hozzátehetem — virrasztó hagyományainak avval a megfogalmazásával, amelyet itt hallottunk. Egyáltalán nem értek egyet az október 23-ával kezdődő események értékelésével.

Háy Gyula: Na, bumm! (Derűltség.)

Trencsényi-Waldapfel Imre: Nem értek ezzel egyet, éspedig ha Horváth Zoltán kartársunk elmondta, miért ért egyet vele, talán én sem tévedek illetéketlenül és az Írószövetség feladatától eltérően politikai térre, ha elmondom, miért nem értek egyet vele. (Egy hang: Miért nem fogott fegyvert a diákok ellen, ha nem ért egyet?)

Na, engedje meg, tisztelt tagtársam, én a diákjaimat továbbra is tanítani akarom, s én a diákjaim ellen akkor sem fogok fegyvert... (Egy hang: Mert meghaltak a hazáért!)

Veres Péter: Figyelmet kérek!

Trencsényi-Waldapfel Imre: Hogy diákjaimmal mit teszek, az életem legfájdalmasabb kérdése, de valójában nem tartozik ide most.

Illyés Gyula: Majd megmondják a diákjai!

Geréb László (Illyés felé): Fogja be a száját, pimasz! (Nagy zaj.)

Trencsényi-Waldapfel Imre: De önök is hallgassanak meg...

Geréb László: Ez az Írószövetség közgyűlése!

Veres Péter: Figyeljünk és folytassa!

Zelk Zoltán: Geréb mondta Illyésre, hogy pimasz?

Geréb László: Én. (Felkiáltások: Szégyellje magát! Csirkefogó! -- Állandó nagy zaj. — Felkiáltások: Pfuj! Pfuj!)

Veres Péter: Ne veszítsük el a fejünket!

Trencsényi-Waldapfel Imre: Én beszélek vagy más?

Veres Péter: Csendet kérek! Hallgassuk csak meg! Hát annyira lehetetlen dolog egy ilyen logikát végighallgatni? Ha nem könnyű is, de nem lehetetlen és végighallgatjuk! (Derűltség.)

Trencsényi-Waldapfel Imre: Nem értek egyet avval az értékeléssel, amely csak a diákok, az én diákjaim — igenis, megmondom — jóhiszemű, becsületes törekvéseit látja és azoknak a munkásfiataloknak is a jó szándékú, becsületes törekvéseit, de nem látja azokat a kezeket, amelyek mozgatták ezeket a becsületes törekvéseket olyankor is, amikor ezek nem tudták, hogy ki van a hátuk mögött.

Engedjék meg, hogy nagyon szűk szemelvényekben csak két adatot mondjak el. Talán egyik sem ismeretes az Írószövetség többsége előtt.

Nem értem, ha augusztusban nem készíti elő a Szabad Európa szócsővel rendelkező együttes, röviden a nemzetközi reakció a magyar népi demokrácia elleni támadást, akkor miért adja postára Kovács Imre augusztusban az én címemre, akit soha nem ismert, a népi demokrácia alapjait támadó regényét? És ha október 22-én nyugaton senki nem tudja, hogy október 23-án támadás készül a magyar népi demokrácia ellen, akkor miért adják fel pontosan október 22-én

Strassbourgban az Institut International de Relations Culturelles című társaság vagy intézmény levélpapírosán "Kedves Honfitársaim" megszólítással, egyszerűen főtítkár aláírással Mr. Adolphe Berne columbiai egyetemi professzornak, a Szabad Európa Egyetem elnökének, a Szabad Európa Bizottság elnökségi tagjának augusztus 7-én a strassbourgi nyári egyetemen tartott előadását, amely előadásban részletesen kifejti az október 23-án követendő taktikát, de kifejti az október utolsó napjaiban és november első napjaiban esedékes teendőket is?

Zelk Zoltán: Előre látták november elejét!

Trencsényi-Waldapfel Imre: Na, tisztelt Zelk, ha közbeszól, talán szabad felelnem.

Veres Péter: Ne szóljunk közbe! Még Zelk se! Hagyd!

Zelk Zoltán: Tíz évig küldtek ilyen nyomtatványokat.

Veres Péter: Figyelmet kérek! Ennél tanulságosabb felszólalás nincs! (Derűltség és nagy taps.)

Trencsényi-Waldapfel Imre: Tíz évig küldtek. Elismerem, tíz éve készítették ezt a támadást, elismerem. De hogy élénkült 1956 nyarán a tevékenység, annak elég frappáns bizonyítéka, hogy tíz év alatt hozzám ilyen nyomtatványokat nem küldtek, és 1956 augusztusától mégiscsak hozzám is elküldtek ilyeneket. (Élénk derűltség.)

Háy Gyula: Elért oda a híre. (Egy hang: Reménykedtek. — Derűltség.)

Trencsényi-Waldapfel Imre: De miben? Éppen abban reménykedtek — mert nagyon helyesen mondja Hubay, hogy reménykedtek —, mert az augusztus 7-én Strassbourgban elhangzott előadás valóban olyan, s amit október 22-én adtak postára Strassbourgban, valóban olyan... (Egy hang: És mikor jött meg?) Mikor jött meg? November közepén. (Derűltség. — Egy hang: Elkéstek!) Ez november közepén jött meg, de ez olyan apróság, amire nem érdemes szót vesztegetni.

Madarász Emil: A posta a hibás, hogy későn kézbesítette.

Trencsényi-Waldapfel Imre: Ők azzal számoltak, hogy október végén, november elején jön ide ez az előadás, amely pontosan kifejti, hogy mit kell tenni azoknak, akik a XX. század forradalmáért harcoltak, azért a forradalomért, amely ma Amerikában olyan jól sikerült, a kapitalizmus szocializálása stb., stb. Mit kell tenni addig, amíg a kommunista kormány — ahogy ő kifejezi magát — hatalmon van, és mit kell tenni azután, ha már ennek a forradalomnak sikerült ezeket a kormányokat a népi demokráciában a hatalomtól megfosztani? (Egy hang: Kézigránát nem volt a borítékban?) Amíg hatalmon vannak, vigyázni kell, nem szabad a kommunizmust frontálisan támadni, mert ezekben az orszá-

gokban a kommunizmus jelszavai igen népszerűek. Ellenben hogyan kell a demokratikus jelszavakat az ő céljaik irányába állítani?

Mit mondj a parasztnak? Azt, hogy a föld tiéd kell hogy legyen, de most az amerikai irányítás szerint folyó forradalom igazán a kezébe fogja adni. Hasonlót mondj a munkásnak, a bányásznak. Ha pedig eltávolítottátok a báb-kormányokat, akkor jön a következő fejezet, akkor meg kell teremteni a nemzetközi paraszt-uniót, amely biztosítani fogja a közös mezőgazdasági alapot, vagyis az amerikai gabona-monopóliumot. Közös vezetés, azaz amerikai vezetés alá kell helyezni az uránérc-kitermelést, s közös ellenőrzés alá kell venni ezeken a területeken a vasúti közlekedést. Különben is mint mister Berne mondja, a múlt nyáron az egyetemen a nemzeti kérdéstről beszéltünk, de az már a történelem lomtárába került.

Most jön az amerikai világgazdaság! (Nagy zaj és felkiáltások: A tárgyra!) Gondolom, ez is tartozik annyira az előzmények megvilágításához, mint az, amit Horváth Zoltán mondott. De eltekintek ennek a levélnek a további ismertetésétől. (Gúnyos taps.) Van azonban még valami, ami miatt a demokratikus szólásszabadság alapján Örkeny barátom tapsa ellenére is folytatnom kell. (Derűtlenség és zaj. — Felkiáltások: Hol a levél?) Nincs nálam, de meg tudom mutatni.

A következő az, amit még a demokratizmus rovatában el kell mondanom. Én nem tudok egyetérteni avval, hogy Gereblyés kartársunk felszólalására csupán arra nézve kaptunk megnyugtató elnöki szót, hogy majd a főtitkár a válaszában ki fog erre térni. Véleményem szerint Bölöni tagtársunk táviratát vagy levelét már most kell ismernünk, mert hiszen ennek alapján tudunk a vitában állást foglalni abban a kérdésben, hogy az elnökség álláspontja helyes volt-e vagy sem.

Veres Péter: Elment érte a főtitkár. (Zaj.) Tessék folytatni.

Trencsényi-Waldapfel Imre: A két rövid megjegyzésem, illetve most már megelégszem egy rövid megjegyzéssel, vonatkozik Déry Tibor tagtársunk ama fejtegetéseire, amelyeket Solohov nyilatkozatával kapcsolatban hallottunk. Meg kell mondanom, ezek nélkül a fejtegetések nélkül is kénytelen lettem volna elmondani azt, amit most el fogok mondani, azért, mert megbízást kaptam. Hogy kiktől, megmondom azt is. Megbízást kaptam Budapest egyik nagyüzemének munkástanácsától, amely nagyüzemben én a kétnapos sztrájk jó részét töltöttem, nem tagadom, azért, hogy a munka felvételére ösztönözsem munkás barátomat. (Zaj és felkiáltások: Melyik üzem volt az?) A Magyar Telefongyár.

Sarkadi Imre: Ahonnan kizavarták! (Élénk derűtlenség.)

Trencsényi-Waldapfel Imre: Ez nem igaz! Ez hazugság! Hazugság! Aljas rágalom! (Nagy zaj és nyugtalanság.)

Veres Péter: Kérem, ne tegyük komolytalanná a tárgyalást!

Trencsényi-Waldapfel Imre: De kedves Veres Péter... (Folytonos zaj.)

Veres Péter: Ez mindenkire vonatkozik, de bocsánatot kérek, én éppen azt kértem, hogy ezeket a — nyíltan mondva — pártvitákat mellőzzük.

Trencsényi-Waldapfel Imre: Ez nem pártvita, Horváth Zoltán tagtárs is beszélt annyira a pártról. Az MSZMP-t is bírálta, joga volt hozzá. A kormányt is bírálta, joga volt hozzá. Akkor nekem is jogom van a magam meggyőződését kifejezteni.

Veres Péter: Én igyekszem biztosítani, de nem tudom. (Derűltség. — Halljuk! Halljuk!)

Trencsényi-Waldapfel Imre: A munkástanács a Magyar Telefongyárban, ahonnan nemhogy nem zavartak ki, hanem kevesedmagammal én hagytam el akkor utoljára, mert még harmincan kértek meg külön beszélgetésre, s utoljára hagytam el a gyárat, miután körülbelül kétezer munkás, akivel a munkásgyűlésen beszéltem, már régen elvonult... (Folytonos zaj és derűltség.) Nem is volt ott háromszáz ember, de a munkásgyűlésen kétezernek beszéltem. (Zaj.)

Nos, amit a munkástanács elnöke mondott, az a következő. Lehetőleg szó szerint idézem. Rendkívüli mértékben hasonlítottak ezek a szavak Solohov nyilatkozatához, de ez Solohov nyilatkozata előtt napokkal hangzott el. Ő azt mondta, hogy mondjam meg író társaimnak... (Nagy zaj és felkiáltások: Író?) Hogy író vagyok-e vagy sem, azt eldönti a jövő. Én senkivel nem vitatkozom, de becsületesen használtam a tollat, s ez döntő. (Egy hang: Majd megvizsgálja a jövő! — Derűltség és zaj.)

Illyés Gyula: Ne csináljunk komédiát ebből a tragikus dologból!

Trencsényi-Waldapfel Imre: Az ön közbeszólása csinál komédiát. Azt, hogy író vagyok-e vagy sem, Illyés Gyula egyénileg is eldöntheti.

Illyés Gyula: Eldöntöttem. (Élénk derűltség és taps.)

Trencsényi-Waldapfel Imre: Én is azt hiszem, ne csináljunk komédiát! (Zaj.)

Veres Péter: Ismétlem, nagyon nehéz a demokratizmust itt betartani, különösen nagyon nehéz akkor, ha nem tartjuk be azt, hogy a beszámoló vonalának konkrét és elvi tényeihez beszéljünk. A felhozott dokumentumok pro és kontra olyan tömegét adják a vita anyagának, hogy azt mi a mai taggyűlésünkön elintézni nem tudjuk. Mindenki írja meg, ha lesznek sajtóorgánumok. Mi most arra törekedjünk, hogy legyen végre sajtó, legyenek végre sajtóorgánu-

mok, ahol az ilyen magánvélemények is elmondhatók lesznek. Nekem is lesz magánvéleményem.

Trencsényi-Waldapfel Imre: Ezzel egyetértek, de az üzenetet mégis átadom. Azt mondta: mondjam meg író társaimnak, vagy az íróknak, ha én nem vagyok író — ez nem lényeges —, mondjam meg azt, hogy heteken és hónapokon át az írók szavát sokat hallottuk, és az írók — ezt a szót használta — cipeltek minket a barikádokra, s most hetek óta ön az első, aki eljön közénk, hogy tanácsot adjunk nekünk.

Csuka Zoltán: Mi ennek az oka? (Egy hang: Én tudom! — Zaj.)

Trencsényi-Waldapfel Imre: Hát rosszul tudja. (Zaj és derűlttség.) Az üzenetet át kellett adnom, s azt hiszem, ez helyes. Hogy az írók valóban hallathassák hangjukat s ehhez a sajtókörülmények mielőtt létrejöjjenek, avval én egyetértek, s a közbeszólások előtt jóval a magam elgondolásába iktattam eleve egy olyan pontot, hogy javasoljam a taggyűlésnek: fejezze ki egyetértését az elnökséggel ebben a kérdésben, hogy szükséges, hogy a magyar írók számára sajtó álljon rendelkezésre... (Felkiáltások: Szabad sajtó!) Szabad sajtó, igen, szabad sajtó.

Marczonnay Tibor: Ezen van a hangsúly?

Trencsényi-Waldapfel Imre: Befejeztem. Ennek a szabad sajtónak — ha már ez elhangzott — az egyetlen komoly és igaz feltételét Déry Tibor fogalmazta meg, akivel sok mindenben nem értettem egyet ma is, máskor is, de egyetértettem utolsó szavaival, s hadd legyenek ezek az én utolsó szavaim is. (Egy hang: Reméljük! — Derűlttség.) Barátaim, dolgozzunk jobban és becsületesebben, mint eddig! (Egy hang: Nehéz lesz, Apukám!) Apukám az öregapád!

Veres Péter: Most az a kérdés, tartsunk-e szünetet vagy pedig van-e még jelentkező. (Tóth Gyula jelentkezik.) Hát talán hallgassuk meg Tóth Gyulát, ha nincs több jelentkező, aztán tartsunk egy kis szünetet, s utána hallgassuk meg a főtktár viszontválaszát, s térjünk rá még elvégzendő dolgokra.

Tóth Gyula: Tisztelt taggyűlés! Mindössze maximálisan öt percre kérem a taggyűlés figyelmét.

Veres Péter: Nem fognak meghallgatni téged.

Tóth Gyula: Örömmel mondom el azt, hogy hosszú évek óta a mi Írószövetségünkben ez az első megmozdulás, amelyen a régi párttagok és a pártonkívüliek egyaránt itt vannak és elmondják a véleményüket. Hosszú hónapokon keresztül kemény küzdelem folyt az Írószövetségben, régebben az Írószövetség párt-szervezetében azért, hogy szövetségünk valóban működjön, mozgósítsa minden tagját, alkotásra, odaadó munkára, hogy a nép életét hűen tükrözve műveivel, igazi alkotásokkal gazdagítsa kulturális életünket.

Engem nagyon megragadott a Gond és hitvallás... (Tóth Gyula felszólalása alatt a jelenlevők tömegesen indulnak meg a kijárat felé.)

Veres Péter: Fejezd be, Tóth Gyula! Lásd, nem hallgatnak meg!

Tóth Gyula: Ez régi szokás.

Veres Péter: Nem lehet rajta segíteni. Hát mit csináljak? Kezdjük meg a szünetet, aztán majd folytatod.

(Szünet)

Veres Péter: A folytatólagos tanácskozást megnyitom. Tóth Gyula kéri, hogy félbehagyott beszédét fejezhesse be, s én is kérem erre a hallgatóságot, de Tóth Gyulát is, hogy valóban igyekezzék befejezni. (Egy hang: Röviden!)

Tóth Gyula: Röviden is szándékoztam elmondani.

Nagyon megragadott engem a Gond és hitvallás című nyilatkozat, és azt érzem, hogy ebben minden magyar író, minden magyar költő egyetérthet. Azért, mert a nemzet és költészet e kettős csillaga, amely hosszú évek során valóban a haladás irányába vitte a magyar irodalmat, és a magyar nemzetet is a haladás útján viszi és fogja vinni népünket, nemzetünket és irodalmunkat, kultúránkat is.

Én mindössze egy-két részével vitatkoznék, vagy legalábbis úgy veszem észre, hogy abban nem eléggé konkrét, nem eléggé elmélyült. Egy történelmi ponton, ahogy az 1848-as és a mai idők között, Petőfi és a mai kor között von párhuzamot. Amikor arról van szó, hogy az 1848—49-es szabadságharc után, amelyet nagymértékben orosz fegyverek nyomtak el, 1945 után a haladás orosz erői igenis komoly önbírálatot mondtak. Hogy most ilyen forradalom zajlott-e le, mint 1848-ban, ez kétséges számunkra. Elmondom, hogy ezt miképpen látom.

A párhuzamot komoly történelmi hibának tartom. Más volt a Habsburg-uralom, amely ellen a szabadságharc kibontakozott, és más volt az a súlyos hibákkal és politikai bűnökkel tele jó néhány év, amely 1956. október 23-ig tartott. Ezt szem elől téveszteni történelmi elemzésnél véleményem szerint súlyos hiba. Részletesebben most nem térek ki rá, ezt majd alkalomadtán írásban is kifejtem, remélem, hogy sajtóban vagy más helyeken is, ahol erre csakugyan bőven van hely és lehetőség.

Véleményem szerint súlyos hiba ilyen hibákat elkövetni történelmi elemzésnél, mert mint írókat is komoly hibák elkövetésére kényszerít a rossz történelmi elemzés. Véleményem szerint itt igaz forradalmi népmegmozdulás zajlott le főként, éspedig egy olyan bűnökkel és súlyos hibákkal tele poli-

tikai idő kihatásaként, hogy ez határozza meg az egész kibontakozás útirányát és ez mutatja az igazi reális perspektívát.

De ugyanakkor hibának tartom azt, hogy ne vegyük észre azokat az erőket, amelyek valóban más irányban nemcsak szándékoztak, hanem igyekeztek is vinni a dolgokat. Határozottan azon az állásponton vagyok — mivel a történelem is azt bizonyítja, hogy minden igaz küzdelemben a salak is felszínre jut, de ezt kijelenteni, hogy nem volt ellenforradalmi megmozdulás és cselekedet, súlyos bűn és hiba, s a történelmi tényeknek, eseményeknek elkendőzését jelentené. Miért csapja be önmagát az író ilyen történelmi eseményekben? Mély meggyőződésem szerint nyilvánvalóan nem ez nyomja rá bélyegét a mi egész fejlődésünkre, mert azok az erők, amelyek kezdték a megmozdulást, hiányos szervezettségük következtében — de éppen az ellenforradalmi erők sokkal szervezettebb megmozdulása következtében is — nem tudtak olyan rohamos léptekkel és olyan erőteljesen kibontakozni, és erejüket megmutatni, mint ahogy szükséges lett volna minden vonatkozásban egész népünk javára és az egész emberiség javára.

Hibának tartom tehát az ellenforradalmi megmozdulások tudomásul nem vételét. Ez nem valami komoly történelmi szemlélődésre vall.

Szabó Pál: Mintha ezt már elmondták volna.

Ióth Gyula: Sok tekintetben egyetérték Déry Tibor álláspontjával, mindazonon a helyeken, ahol a forradalmi megmozdulást helyesen értékelte s azt mondta, hogy ez nyilvánvalóan olyan perspektíva, amely a jövőben még inkább kibontakoztatja az erejét.

Mély meggyőződésem, hogy a mi számunkra, írók számára — és az én részemre is — most következett el az idő arra, hogy alkotó tehetségemet még inkább az egész magyar nép, az egész haladó emberiség ügyében alkotásokkal, művekkel hatványozottabban többet tehessek, mint eddig valaha tettem. (Türelmetlen taps.)

Én ebben az értelemben a legmesszebbmenően egyetérték a beszámolóval és a Gond és hitvallás című nyilatkozattal. (Taps.)

Veres Péter: Arra a kívánságra való tekintettel, hogy a vita lezárása előtt ismertessük a Bölöni-féle cikket — ezt természetesnek tartjuk, s ennek elmaradása mulasztás vagy félreértés volt —, Erdei Sándor ismertetni fogja a cikket.

Erdei Sándor: Bölöni Györgynek a Lettres Françaises 1956. november 29.— december 5-i számában megjelent nyilatkozata: "Fel szeretném hívni francia íróbarátaim figyelmét a következőkre. Hazafias és nemzeti érzésünk mindenképpen csak megerősödött az események sorában, azonban elvi alapját illetően az

maradt, ami korábban volt: hirdettük és ki akartuk vívni a szocializmus diadalával együtt a szellem szabadságát is. A szabadság harcosai között ott találjuk két nagy költőnket, Ady Endrét és József Attilát. Mindezt azonban fenyegette az ellenforradalom lavinája, amely ránk zuhant, és amely most is fenyegetett az események előjátékában azzal, hogy ha nem vigyázunk, ez a veszedelem újból elpusztítja a világot. Ez a szempont, amelyet francia barátainknak nem szabad a magyar eseményekkel kapcsolatban szem elől téveszteniük. Ez ugyanis nemcsak a mi ügyünk, magyarok ügye, hanem olyan ügy, amely mindnyájunkat közösen érdekel. Mi magyar írók, amikor felhívjuk erre francia íróbarátaink figyelmét, bizonyosak vagyunk, hogy egyben őket is védelmezzük a veszedelmektől."

Ez a nyilatkozat. És annyit tennék hozzá, hogy az elnökség nem olyan szempontból kifogásolta ezt a nyilatkozatot, hogy Bölöni elvtárs írhat-e ilyet vagy nem. Világos, hogy írhat, vagy nyilatkozhat bárhova. Mi azt fejeztük ki a francia íróknak küldött táviratunkban, hogy nem az írók összességének véleményét tartalmazza ez a nyilatkozat.

Illés Béla az Humanitében megjelent cikkének fordításával nem tudok szolgálni. Ha kívánja a taggyűlés, valakit megkérünk, hogy rögtönzött fordításban ismertesse a cikket. (Felkiáltások: Somlyó!) Somlyó Györgyöt kérjük, hogy fordítsa le a cikket.

Somlyó György: A szöveg elég nehéz, és valószínűleg rossz lesz a fordítás stílusa.

"Bárha ez a késelem megdöbentőnek vagy meglepőnek tűnik is, mi magyar írók még nem mondtuk ki a magunkét arról a nyilatkozatról, amelyet a francia írók egy része Magyarországon tett, s az elkövetkező napokban minden kétség nélkül nem is fogjuk ezt megtenni tudni, mert az események fejlődése még mindig nem ért véget, s ezek kimenetele lesz majd a legjobb válasz. Igen bonyolult, tragikus és véres eseményeket éltünk át, s voltak napok, amikor a legoptimistább magyaroknak is okuk volt attól félni, hogy Magyarország újra a reakció előőrsévé válik, és azzá a kézzé válik, amely a fáklyát hajítja a lőporos hordóra. A tragikus harc, amely végigtiport hazánkon, elállta az utat a világháború előtt, s nemcsak kivette a kézből ezt a tűzvészt hozó fáklyát, hanem darabokra törte azt a kezét is, amely tartotta. Miért nem tudtuk vajon megvédeni szabadságunkat a saját erőnkben? (Felkiáltások: Elég, elég! Nagyon hosszú!)

Horváth Zoltán: Mindjárt az elején kiderül, hogy az írók nevében beszél.

Veres Péter: Azt hiszem, csak ez volt vitás, a taggyűlés bizonyára nem kívánja az egész felolvasását. (Úgy van! Úgy van!) Van még hozzászóló?

Pákozdy Ferenc: Bocsánatot kérek, hogy még néhány percre lopom a taggyűlés idejét. Nem tettem volna, ha nem lettem volna tanúja egy olyan eseménynek, amely lelkem mélyéig megrendített és felháborított. Azóta már megtudtam, hogy ki mondta, kinek mondta ebben a teremben, hogy fogja be a száját, pimasz! Szerencse, hogy így történt, mert ha fordítva történt volna, akkor azt kellene mondanom, hogy már megint egyfajta nemzetgyalázásba, önárulásba süllyedtünk. Szerencse, hogy nem így történt. Miért szerencse? Mert tárgyi okom van azt mondani és vallani, hogy ennek az országnak pillanatnyilag ez a gyülekezet a gyűlése, legalábbis a népnek egy jelentős része úgy tekint ránk, mint akiktől eligazítást, tanácsadást, irányadást, példát vár, feltétlenül és visszavonhatatlanul vár.

Szeretném, ha mindnyájan, akik ide eljöttünk — én magam először vagyok hasonló gyűlésen, és talán utoljára — tudnók azt, hogy mivel tartozunk nemcsak szóban, de magatartásban is annak a népnek, amelynek fiai vagyunk; ha többel nem is, de ízléssel és erkölccsel tartozunk.

S amit még mondani szeretnék, az egy tárgyi javaslatra vonatkozik. Egészen pontosan nem értettem a zajban, hogy volt-e csakugyan, de arról van szó, hogy egy igazgatási szerv mellé írókból és újságírókból álló tanácsadói szerv vár megszervezésre. Nagyon meggondolandónak tartom, hogy mi írók ilyen tanácsadó testületben részt vegyünk-e ebben a pillanatban, nem tudom, eljött-e már az ideje. Mielőtt ebben a kérdésben határoznánk — nem tudom különben, kerül-e sor határozatra — ezt nagyon, nagyon meg kell fontolnunk, pontosan ugyanazoknál az okoknál fogva, amelyekről az imént beszéltem. Tőlünk az ország mint testülettől, szívesen vállalt és szeretett képviselőitől példát vár, s nem tudom, van-e felhatalmazásunk arra, hogy ilyen lépés erejéig is elmenjünk ebben a percben, vagy akár csak a legközelebbi napokban.

Körülbelül el is mondtam mindazt, amit mondani akartam. Azért szoltam, hogy azoknak, akiket egy pillanatra egy bántó hang mélyen megsértett, egy biztató és bocsánatkérő szót mondjak innen.

Az elnökség határozati javaslatát, pontosabban elvi kinyilatkoztatását csakúgy, mint a beszámolót tisztelettel, hálával, örömmel és boldogan veszem tudomásul. (Taps.)

Veres Péter: Ha nincs más felszólaló, Erdei Sándor főtítkárra válasza következik.

Erdei Sándor: Tisztelt taggyűlés! Azt hiszem, nagyon röviden válaszolhatok az elhangzott felszólalásokra.

Elsősorban is azokat a felszólalásokat, amelyek a beszámolóban tulajdonképpen kiegészítései voltak, így Déry Tibor felszólalását és részben Horváth Zoltánét is, a magam részéről köszönettel veszem.

Horváth Zoltán felvetette itt a szorosabb kapcsolat szükségességét az Újságíró Szövetséggel. Ezt én elvben feltétlenül helyesnek tartom, és azt hiszem, mindannyian helyesnek tartjuk, viszont a konkrét kérdések — tehát ennek a Tájékoztató Hivatal mellett létesülő tanácsnak a megszervezése és az ebben való részvétel — szerintem olyan kérdések, amelyekben az Írószövetség elnökségének előbb tárgyalnia kell és véleményt kell kialakítania. Ez korántsem olyan egyszerűen helyeselhető vagy korántsem olyan egyszerűen lehet elhatározni azt, hogy vegyünk részt egy ilyen tanácsadó szervben. Gondolom, ez a kérdés az Újságíró Szövetség számára sem problémamentes. Azt javaslom tehát, hogy az elnökség tárgyalja meg ezt az Újságíró Szövetség részéről Horváth Zoltán által előadott javaslatot, s utána foglaljunk állást.

Úgy vélem, Madarász Emil felszólalásának legnagyobb részére nem szükséges válaszolnom. Nem sorolok itt fel több érvet azokon túl, amelyek a beszámolóban elhangzottak, amellet, hogy a beszámolóból kiolvasható álláspontot helyesnek tartjuk. Túl hosszúra nyúlna a taggyűlés, ha folytatnánk a vitát e körül a kérdés körül. Zárjuk le a vitát Madarász Emillel abban, hogy ő nem ért egyet a beszámolóval és az elnökségi nyilatkozattal, én pedig egyetértek, és úgy látszik, a taggyűlés többsége is egyetért.

Arra, hogy a beszámolóban nincs semmiféle hűségnyilatkozat a kormány mellett, szintén legyen elég az a válasz, amely itt közbeszólás formájában is elhangzott már, hogy mi sem a kormányhivatal, sem az MSZMP pártszervezete nem vagyunk. Mi az irodalom kérdéseiről és az irodalommal szorosan összefüggő nemzeti sorskérdésekről tárgyalunk itt. Ehhez nem véltük szükségesnek semmiféle ilyen értelmű nyilatkozat kimondását.

Végezetül részben a beszámoló kiegészítésekképpen is mondanék pár szót arról, hogy az elnökség több ízben foglalkozott természetesen azzal a kérdéssel, hogy az írók, miután jelenleg nincsenek lapjaik és a könyvkiadás is rendkívül akadozva megy, hol szólalhatnak meg. Erre vonatkozólag az elnökség egy általános elvi meghatározást tett. Ennek megfogalmazása kb. úgy szól, hogy az írók nem sztrájkolhatnak. Hitet teszünk a magyar szellemi élet folyamatosága mellett. Ha megszólalunk, csak tiszta fórumon hallatjuk szavunkat.

Veres Péter: Jobb volna az egészset felolvasni, mert ezt nem ismerik, pedig ez nagyon fontos.

Erdei Sándor: Nem hosszú, néhány sor: "A magyar írók minden körülmények között a magyar népet szolgálják, tollukat nem adják eszközül semmiféle kormány- vagy pártérdek kiszolgálására. Hitet teszünk a magyar szellemi élet folyamatosága mellett. Ha megszólalunk, csak tiszta fórumon hallatjuk szavunkat, és minden körülmények között csak az igazat mondjuk. Jelenleg is köve-

teljük a kormánytól, hogy adja vissza az Írószövetség lapjainak, folyóiratainak folytatási jogát. Követeljük a könyvkiadás folytatását. Közöljük a könyvkiadók vezetőivel, hogy a már kiadásra szerződött művek esetében is kérdezzék meg a mű szerzőjét a megjelentetésre vonatkozóan.

Ugyancsak közöljük a rádió és a színházak vezetőségeivel is, hogy a már birtokukban lévő művek műsorra tűzése előtt kérdezzék meg a szerző véleményét a közlést illetően."

Ez az állásfoglalás a december 3-i elnökségi ülésen kelt. Sajnos, a helyzet azóta sem változott, sőt súlyosbodott annyiban, hogy — amint a beszámolóban mondtam — 19-én megszüntették lapjainkat, amelyek azelőtt a felfüggesztés állapotában voltak. Viszont mindannyiunkban ott van a kérdés, hogy ez a helyzet, amikor nincs megszólalási fórum és lehetőség, nem tartható sokáig. Ezt nem lehet sokáig elviselni.

Erre vonatkozólag azt javasolnám, hogy mivel rettentő nehéz határidőt kitűzni arra, hogy mikorra tudjuk megszerezni lapjainkat, kb. egy hétig még ezt az állapotot, természetesen nem passzívan ülve, hanem állandóan harcolva azért, hogy lapjainkat folytathassuk, tartsuk fenn, s azután az elnökségnek ismét határoznia kell ebben a kérdésben, mert a helyzet mégiscsak az, hogy a rádióban is van valami alakulás a műsorpolitikában, a lapok frontján is szaporodnak az újságok és a szükség is sok író t rákényszerít, hogy dolgozzék ezekben a lapokban. Ebben a kérdésben tehát egy későbbi időpontban — mondjuk egy hét múlva — az elnökségnek ismét össze kell ülnie, és meg kell tárgyalnia ezt a kérdést.

Hangsúlyoznám, hogy amit itt elnökségi álláspontként ismertettem, az elvi nyilatkozat. Egyébként pedig, ahogy ez az álláspont is megfogalmazza, könyvkiadónál, a rádiónál, színháznál lévő művek esetében ki-ki személyesen döntsön abban, hogy beleegyezik-e a közlésbe vagy a kiadásba, vagy sem. Ismétlem tehát az előbbi javaslatomat, hogy egy heti várakozási idő után az elnökség újra tárgyalja meg a megszólalási fórumok kérdését.

Az egész beszámolóra és a vitára vonatkozólag azt javasolnám, hogy a taggyűlés adjon megbízást az elnökségnek, hogy elsősorban a lapok és a könyvkiadás kérdésében, de a szövetségi munka és a szakosztályi élet elindításában is dolgozzon ki konkrét tervet és mielőbb indítsa el a munkát. Ennyit gondolok szükségesnek ahhoz, hogy a szövetségi élet a demokratikus formát is megerősítve, igen nehéz körülmények között, de valahogy mégis folytatódjék.

Veres Péter: Azt hiszem, most annak eldöntése következik, hogy tudomásul vesszük-e a főtítkárs beszámolóját. Úgy gondolom, hogy efelett is szavazással

döntsünk, és ne elégedjünk meg egyszerűen egy helyeslő tapssal. Akik tehát a főtitkár beszámolóját...

Háy Gyula: Beszámolóját és zárszavát!

Veres Péter: ... és zárszavát tudomásul veszik, emeljék fel a kezüket. (Megtörténik.) Köszönöm szépen. Kik nem veszik tudomásul? (Senki sem jelentkezik. Egy hang: Elmentek.) Ilyen nincs. Kik tartózkodnak a szavazástól? (Egy hang: Azok is elmentek. Néhányan jelentkeznek.) Három. Köszönjük szépen.

Szalatnai Rezső: Volna egy javaslatom. Azt a nyilatkozatot, amelyet Tamási Áron felolvasott, a Gond és hitvallást, sokszorosítsuk és küldjük meg mindenkinek, aki a Szövetség tagja, és juttassuk el a sajtóhoz is.

Veres Péter: Ez egyébként elnökségi határozat volt, de köszönjük szépen.

Sipos Gyula: Tisztelt taggyűlés! Az a javaslatom, hogy az egész taggyűlés követelje az elhurcolt és letartóztatott írók szabadon bocsátását s ezt a határozatot küldje meg a kormánynak. (Élénk helyeslés és taps.)

Veres Péter: Tekintsük ezt egyhangúnak, ugye? (Igen! Igen! — Felkiáltások: Szavazzunk!) Hát szavazzunk. Az írók szabadon bocsátásáról van szó. Kik fogadják el a javaslatot? (Kézfelemeléssel szavaznak.) Köszönöm szépen. Ellenpróbát kérek. (Senki.) Kik tartózkodtak a szavazástól? (Senki.) Nem tartózkodtak. A taggyűlés tehát elfogadta a javaslatot.

Most visszatérünk arra a javaslatra, amely egyébként elnökségi határozat volt, s úgy tudom, szét is küldtük, s csak a sokszorosítás nehézsége volt az akadálya annak, hogy mindenkivel közöljük. A sokszorosító gépünk ugyanis le van foglalva, a gépleírás pedig bonyolult, hosszadalmas munka, ezért határozunk úgy, hogy kifüggesztjük a büfében vagy a klub valamely ajtajára.

Csuka Zoltán: Magánlevélben nem lehet szétküldeni? Egy hét múlva milliók fogják olvasni.

Szalatnai Rezső: A legszélesebb nyilvánosságot kívánjuk ennek a nyilatkozatnak. (Élénk helyeslés.)

Veres Péter: Azt hiszem, ez az egész taggyűlés kívánsága. (Úgy van! Úgy van!)

Most kérem Vészi Endrét, mondja el, hogyan áll a szociális segélyek ügye addig is, amíg az írók rá vannak szorulva.

Vészi Endre titkár: Tisztelt taggyűlés! Egészen röviden szeretnék nem beszámolni, hanem arról szólni, amit már Erdei is említett a beszámolójában, hogy megalakult itt az ínséges időknek megfelelően egy szociális bizottság, amely azon igyekszik, hogy részben a Vöröskeresztől érkező csomagokat, illetőleg küldeményeket ossza ki, részint pedig azokból az önként felajánlott kölcsönökből, amelyeket íróársaink juttattak el hozzánk, a lehetőségekhez

képezt kisebb pénzsegélyeket és természetbeni csomagokat juttasson az erre rászorulóknak.

Az első Vöröskereszt-szállítmányból — azt hiszem — az Írószövetség valamennyi tagjának jutott, sőt azon kívül is az Irodalmi Alap tagjainak is. Igen széles szociális skála ez, igyekeztünk mindenkinek juttatni ezekből a küldeményekből.

A második küldeménynél az volt az elgondolás — itt már kevesebb csomag állt rendelkezésünkre —, hogy a szociálisan rászorultak, a sokgyermekesek kapjanak elsősorban a karácsonyi csomagokból. A helyzetre az a jellemző, hogy nem tudtunk minden csomagot házhoz küldeni, hiszen sokan jönnek be írótársaink közül, akik átveszik a csomagot. Sok idős írótársunknak elküldtük, fiatal diákok vállalták, és a lehetőség szerint kocsival házhoz is küldtük a csomagokat. Mégis arra kérem az írótársakat, hogy aki még nem vette át a csomagot, vagy úgy érzi, hogy kimaradt az akcióból, az jelentkezzen a titkárságon, hogy átvegye a csomagot. Ha pedig méltánytalanság történt — természetesen nem szándékosan —, akkor azt jóvátesszük. Másrészt, ha tudnak olyan esetekről, hogy valaki szeméremből vagy egyéb okból, pl. betegség miatt nem tud eljönni, és nem tudja bejelenteni, hogy miben lát szükségét, azt is mondják el nekünk, és a lehetőségekhez képest azon igyekszünk, hogy itt is segítségére lehessünk.

Veres Péter: Azt teszem hozzá, hogy nagyon sok burgonya van itt. Kérjük a tagokat — hiszen krumpli nélkül senki sem él meg —, hogy tízkilós csomagokban mentül hamarabb vigyék el, mert különben a burgonya elrothad vagy megfagy.

Vészi Endre: Még egy pótlás: lehetőség van külföldi gyógyszereket igényelni a Vöröskeresztől, ehhez viszont orvosi recept szükséges. Kérjük, hogy ezt adják le a titkárságnak.

Veres Péter: És általában, hogy a tagság klubban vagy a bejárások alkalmával tartsa számon, hogy mi van, mert pl. a karácsonyi csomagokat is — úgy tudom — autóval szokták széjjelvinni, mert nem kapta meg mindenki.

Vészi Endre: Még itt fekszik 50-60 csomag.

Veres Péter: Ezt nem mondtad el, de tegyük hozzá, és még a jelenlevők is nézzék meg, hogy ki hogyan áll ebben az ügyben.

Most itt van még egy másik kérdés. Ti. kétfelé szakítottam a beszámoló elfogadását, és az a kérelem, amelyet a főtitkár az elnökség nevében terjesztett a taggyűléshez, hogy miután ezt is rendőrségi engedéllyel tudtuk megrendezni — ezért is késett a taggyűlés — nem tudjuk...

Rónai Mihály András: Miért kellett ehhez engedély?

Veres Péter: Azért, mert rendeletet adtak ki, és nem mi vagyunk a rendelet kiadói.

Rónai Mihály András: Ez a gyülekezési jog.

Veres Péter: Mi is így értelmezzük, de kihirdetett gyűlésünket nem tarthattuk meg, mert a kormány amúgy értelmezte. Ezért személyesen voltunk bent a legfelső rendőrhatalóságnál.

Semmiféle garanciánk nincs tehát arra, hogy hamarosan és könnyedén helyreáll a szervezeti élet, viszont az Írószövetségnek egy csomó általunk is megbeszélte és hangoztatott funkciója és feladata van. Kérnénk az elnökség nevében a taggyűléstől, hogy azzal a bizalommal, amellyel az eddigiekről szóló beszámólót fogadta, ruházza fel az elnökséget, természetesen azzal, hogy elkövetett vagy véghezvitt dolgairól utólag hasonló becsületes és demokratikus őszinteséggel be fogunk számolni, s reméljük, hogy az jobban sikerült taggyűlésünk lesz, mint ez volt. (Egy hang: Ez jól sikerült.) Igen, de egy csomó fontos, jó gondolat az írók egy részében maradt, nem mondták el a kialakult cirkusz jellegű hangulat miatt. (Úgy van! Úgy van!) Miért ne legyünk őszinték? A taggyűlés egyes felszólalásai kitűnőek voltak, más felszólalásai viszont lehetetlen lelkiállapotba hozták éppen a taggyűlésnek — mondjuk — komolyabban gondolkodó, felelős tagjait. Én ezt megmondom, akár egyetértetek velem, akár nem. (Helyeslés: Úgy van! Úgy van!)

Hadd fűzzek hozzá még valamit, az akár most, akár a jövőben felvetendő nyilatkozatok dolgában. Sajnálom, hogy már nincs itt Waldapfel tagtárs, aki arról beszélt, hogy munkások, esetleg tíz vagy száz vagy akár ezer munkás is reklamálta, reklamálja, hogy miért nincsenek jelen az írók. Ez tulajdonképpen a legfelelősebb írók részéről az elnökség határozatának következménye is. Annak, amit november 12-én határozatunkban kimondtunk, hogy a sztrájkjog és minden ezzel kapcsolatos kérdés a munkásság joga. Amellett pedig az írók és nem írók az Írószövetség nevében beültek egy-egy gyárba és az Írószövetség nevében, általunk nem ismert, nem tudott, és semmi szín alatt nem ellenőrzött "dumákat" vágtak le. Az elnökség úgy érezte, hogy ez helytelen, és alkalmat ad arra, hogy az írókat vagy magát az egész Írószövetséget olyan invektíváknak vessék alá, amelyekkel nem vállalhatnak közösséget. Ezért azután legtöbb írónk, főleg a vezető írók nemigen mentek ki egy bizonyos időpont után az üzemekbe, és nem folytattak ott propagandát sem a sztrájk mellett, sem a sztrájk ellen.

Vészi Endre: De a lefogott írók ezt nem csinálták!

Veres Péter: Azok nem csinálták, és nem hiszem, hogy Waldapfel tagtársunk az Írószövetség titkárságától vagy elnökségétől kapta volna a megbízatást,

hogy menjen ki X gyárba és beszélje rá a munkásokat — teszem azt —, hogy hagyják abba a sztrájkot.

Amint mondtam már itt néhány közbevetett felszólalásban, roppant nehéz ezt az Írószövetséget a mai forradalmi időkben úgy tartani, hogy itt ne érezze magát másod- vagy harmadrendű állampolgárnak, másod- vagy harmadrendű írónak az, aki egyébként igazi író, komoly, gondolkodó ember, felelős tagja a magyar nemzetnek, tehát olyan demokratikus közéletet kell megpróbálni itt teremteni — érzem, hogy ez nem lesz könnyű —, amely egyrészt a magyar nép, másrészt a kormányzat, és mindenféle kormányzat, tehát még egy számunkra esetleg szívünk szerint való kormányzat felé is (Derültség.) az Írószövetség szellemi, erkölcsi és nemzeti tekintélyét biztosítani tudja. Ha ezt nem tudjuk, akkor voltaképpen nincs értelme az Írószövetségnek mint mozgalmi gyűlekezetnek. Úgy van értelme, mint társadalmi testületnek, ha ebben a magyar társadalom s a magyar nemzet összes felelős írói, művészei jelen vannak és megbeszélik közös dolgaikat.

Szeretném, ha ezek a közös dolgok nem mindig olyanok lennének, mint október 23-a előtt és utána is egy ideig, hanem művekben kifejezett közérzületet, közgondolkodást fejeznének ki.

Az előbbihez szólva, nyilatkozatainkkal az Írószövetség nevében mindnyájan úgy gazdálkodjunk, hogy az ennek az Írószövetségnek a kifejezése legyen. Ezért van az, hogy én személy szerint, de nemcsak én, hanem mások is, amikor a szovjet újságírókkal és André Stillel is találkoztunk, első szavunk az volt, hogy informatív beszélgetésre hajlandó vagyok. És valóban, fél napokat beszélünk át, de előre kértem, hogy ebből semmiféle interjú vagy politikai nyilatkozat ne legyen, mert én nem érzem magam hivatva, hogy saját véleményeimet, érzületeimet, melyek az Írószövetség tagjainak, mondjuk, elég nagy részével nem egyeznek meg bizonyos kérdésekben, mint az Írószövetség véleményét adjam bármiféle nemzetközi fórumok felé. Mindig kértem őket ennek a kartársi becsületnek a betartására, s úgy látom, hogy eddig be is tartották. Ugyanezt kérem a következő időkben más írotársaktól is, hogy ne álljon elő az a keserves helyzet, hogy dezavualni kelljen X. Y. írót, aki akár a szovjet sajtóban, akár a világsajtóban az Írószövetség nevében nyilatkozik.

Most még egy kis kérdésről, melyről úgy érzem, hogy nagyon nagy dolog, de azért mondom, hogy kicsi, mert nem akarok belemenni a dolog meritumába.

Már a múlt ülésen is kértem, s most újra kérem a taggyűlést, hogy mivel nem ismerjük még — és nem tudom, mikor fogjuk megismerni — a kormányzat kultúrpolitikai és irodalompolitikai elgondolását —, felvetettük ezt a kérdést Kádár miniszterelnöknek, s ő is azt mondta, hogy ezzel a kérdéssel még nem

foglalkozott a párt, sem a kormány, tehát az Írószövetség elnöksége továbbra is azon az állásponton legyen, amelyet a múlt taggyűlés elfogadott, hogy akár miképpen fejlődik a magyar társadalom kormányzása, belső élete, akár párt-kormány lesz, akár valamely sajátlagos újfajta koalíció születik, mi minden-
esetre úgy tartjuk helyesnek, célszerűnek, okosnak, sőt a kormányzat érdeké-
ben valónak, hogy az Írószövetség autonómiája, mint társadalmi és szellemi
testületé, biztosíttassék, hogy ne kelljen nekünk semmiféle kormányzatot,
mondom, még egy kedvünk szerinti kormányzatot sem közvetlenül támogatni, sem
a saját fórumokon, sem sehol. (Helyeslés és taps.)

Aki köztünk szocialista világnézetű, s esetleg annak a szocialista világ-
nézetnek Kádár-féle értelmezésében, vagy mondhatnám másféle értelmezését is,
ezt az irodalmi fórumokon, lapokban és könyvekben fejezhesse ki. S ehhez —
úgy érzem — az Írószövetség autonómiája mellé az is szükséges volna, hogy a
könyvkiadó vállalatok és általában a könyvkiadás és szellemi termékek for-
galmazása lehetőleg azoknak az elveknek az alapján valósíttassék meg, ame-
lyeket az Írószövetség közgyűlésén mondott előljáró beszédemben fejtettem ki.
Nem tudom, emlékeznek-e rá: azt mondtam, hogy ne kényszeríttessék az író
arra, hogy ha nem akar politizálni, mégis hozzá kelljen tapadnia egy laphoz,
mert különben nem jelenhetik meg semmije, vagy nem jelenthetnek meg a köny-
vei. S legyen meg az íróknak a hallgatás joga is, vagy másról beszélés joga,
a szónak nem rossz értelmében, az éhenhalás veszélye nélkül.

A másról beszélést nem rossz értelemben mondom, tisztelt író társaim, de
ha nekem az a mániám, mint írónak vagy költőnek, hogy egy problémát meg kell
írnom regényben, ha az a probléma 300 vagy 1000 esztendővel ezelőtt játszó-
dott le, ne legyek kiteve annak, hogy feltétlenül mai témával stb., stb.
kelljen foglalkoznom. (Élénk helyeslés.) Az irodalom szabadsága az elvi ki-
nyilatkoztatásokon túl így válhatik konkrétta.

Háy Gyula: A másról beszélés is, Péter, meg az erről beszélés joga is!

Veres Péter: Az arról beszélést is elmondtam, amikor azt mondtam, hogy a
társadalmi apostolság jogát is fenntartjuk magunknak. Aki nem tud anélkül él-
ni és írni, hogy társadalmi apostol legyen, az úgy legyen író, (Helyeslés)
aki pedig másról akar írni, mert becsülettel csak másról tud írni, mert csak
másról tud úgy írni, hogy az hazugság ne legyen (Derűltség), az pedig úgy
legyen író. (Derűltség és nagy taps.)

Én tisztában vagyok azzal, hogy ezt a gondolkozást, illetve a szabadság-
nak ilyen értelmezését még gyanakvással fogadja a kormányzat, (Derűltség.)
éppen azért, mert nem ismeri igazában az írói gondolkozást, és nem ismeri az
irodalom igazi nemzeti és társadalmi szerepét. Holott nyilvánvaló ma már, és

még inkább nyilvánvaló lesz holnap, hogy irodalom, magyar irodalom — nemcsak magyar irodalom, de maradjunk a magunk dolgánál — tehát irodalom, magyar irodalom csak így lehet. Másképpen nem lehet magyar irodalom. (Úgy van! Úgy van!) És ahhoz, hogy az elnökség úgy érezze, ebben mögötte áll az Írószövetség tagsága, ezt szükségesnek tartottam itt elmondani.

Semmit sem fogunk eladni, vagyis semmiféle olyan alkut nem fogunk kötni, olyan határozatot nem fogunk hozni, amiről az Írószövetség taggyűlésének jóváhagyását meg nem szereztük — bocsánat, hogy ilyen szónokká váltam, bár szeretnék ettől már megszabadulni (Derültség.) —, azokkal a hozzáadásokkal természetesen, hogy vannak emberek, akik ezt nem hagyják jóvá. És ha majd ők jutnak többségbe az Írószövetségben, akkor mi, az elnökség tisztelettel lemondunk és átadjuk a vezetést annak a másik többségnek, amely elégedetlen lesz velünk. (Nagy taps.)